Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дения • ШИНАРА, 1 ноябрь, 1977 шу. • № 131 (5798). • Мах 2 кеп.

Советски Союза къахьегамхой! Хийцце чакхъяха КПСС аграрни политика!

Сихъе юрта боахама механизацин химизацин, лаьттаашта мелиораци яра темпаш! ТIагIертте дегIаккхувла боахамий юкъарча кооперацеи агропромышленни интеграцеи ларда тIа производствана еш йола специализацин концентрацин!

(КПСС ЦК ТIахьехамашцара).

Декхарех лоархIабаьб

Шоаш Октябра 60 шу дузача цIей сийна тIанйца декхараш тIехкхоачашдаь накъаноагIа цу дезача денна СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода коллектив. Товарни продукци арахецара итт бетта план 27 октябре кхоачаш а яь, планал совгIа цо арахийцад цаI-ах миллион совгIа сома маьха фенол, спирт, полиэтилен, кхыйола химически продукци. Лаккхерча категорех йола продукци арахецара тIанйца социалистически декхараш а тIехкхоачашдьд.

Хьинаре къа а хьегаш дика толамаш доахаш хиларца белгалъяьнна я изопропилбензол арахецача Кузнецов Геннадий Николаевича кулгалдеча № 15 йолча цеха коллектив. Итт бетта план 24 октябре кхоачаш а яь планал совгIа цо арахийцай итташ эзараш сомий маьха бедал. Иштта дика къахьегаш ба Нырков Валентин Иванович керте латтача фенол арахецача цеха химикаш. Цар пачхьалкхен планан совгIа арахийцад 800 тонн гаргга тIехдика фенол.

З. САРКИСОВА,
Грозненски химически завода планови отдела начальник.

◆

Итт бетта программа толамца кхоачашъяьй А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаша. Шерра социалистически яхь йоаржаяьча установкай коллективаша дика къахьегама толамаш даьхад. Царех я Демин Алексей керте латтар. Цо хIанзлехьа дикка тIехкхоачашъяьй товарни продукци арахецара 11 бетта план.

Иштта дика къа а хьегаш, хаддамза социалистически яхье хьалхалатташ ба Устименко Евгене кулгалдеча № 40/2 йолча установка технологащ. Мехкдаьтта продукци арахецара итт бетта план 17 октябре кхоачаш а яь, планал совгIа цар арахийцай эзараш сомий маьха товарни продукци.

С. ТЕЛЬНОВА,
А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода инженер-экономист.

◆

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денна сийленца накъабахара доккхий социалистически декхараш тIанйцадар Грозненски экспериментально-механически завода болхлоша. Шерра социалистически яхь а йоаржаяь, шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбаьча цар толамца кхоачашдаьд уж. Товарни продукци маьхала яьккхара итт бетта план 27 октябре тIехкхоачаш а еш, планал совгIа маьхала яьккха продукци 17 эзар сом мах болаш хилар. Цу юхедисача деношка кхы а итташ эзараш сомий маьха продукци маьхала яьккхар цар заданел совгIа. Соахка хьалхарча итт бетта маьхала яьккхача продукцел итт процент дукхагIа продукци маьхала яьккхай цар укх шера цу юкъа. Ах бIаь эзар гаргга сом заданел совгIа пайда баьб завода коллективо.

Уж толамаш доахача яьржача социалистически яхье башха-дика къахьегама толамаш а даьха, хIанзлехьа пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъяьй дуккхача болхлоша, цхьайолча бригадаша. Пятилетка кхоалагIча шера календарагIа къахьегаш я Гольтман Вадим, Ануфриев Вячеслав Владимирович керте латтача слесарий - сборщикий бригадаш. Эггара хьалха шин шера задани кхоачашъяьй токараша Арутюнян Феликса, Дудников Иван Павловича, кхычар. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду Октябра 60 шу дузача дезача цIейна.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

◆

ШIаккха ца хиннача тайпара хьинар айденна къахьегаш ба Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера Шелковской автотранспортни предприяте автомобилисташ. Октябра дезача ден сийна яьржача социалистически яхье дизза дакъа а лоацаш предприяте коллективо дерригача технико-экономически хьокхамий цхьайтта бетта план 28 октябре тIехкхоачашъяьй. Халкъа боахама мухьаш дIа-юха кхахьара пачхьалкхен план 104 процент, тонно - километраш яра задани 120 процент, пассажираш дIа-юха бигара 11 бетта план 136 процент кхоачашъяьй водителаша. Планал совгIа дIа-юха дихьад итташ эзараш тоннаш халкъа боахама мухьаш, дIа-хьа бигаб бIаьш эзараш пассажираш. Уж къахьегама толамаш тIа-тIа тоадеш чакхдаккха лерхI юбилейни шу тха автотранспортни предприяте коллективо.

Н. ДЕМЕНКОВ,
Шелковской АТП директора декхараш кхоачашдер.

ХЬАЛЛАЬЦАД ХЬАЛХАЛАТТАРАША ДОЛАДАЬР

Киевляний боламагIа доахана Iунал дар бахьан долаш къаьстта укх юбилейни шера доккхий толамаш доахалу «Молочный № 2» яхача совхоза хьайбаш леладерашта. Боахама доалахьа 3 эзар бежан да, царех бетташ 1200 етт а болаш. ЛийрхIачул цаI-ах бутт хьалха, 10 октябрга, шера план кхоачаш а ещ, хьоанал 3,9—4 процент а йолаш, 1860 тонн шура пачхьалкхенга ехкай оаха. Шу чакхдалалехьа кхы а 80 тонн шура дIалургъя планал совгIа. Иштта, ийс бетта планал совгIа 32 тонн йолаш, 147 тонн дулх дIаденнад Даьхенна. Шера план кхоачашъяра кхы а дIадала деза 20 тонн совгIа дулх. Из торо боахамага йолаш я.

Сено новкъостал ду хьайбай боахаме уж толамаш даха?

Цкъа-дале, селекционнни племеннойн болх лерттIа дIабахьар да. ШоллагI-дале, шерра мошача доакъарий конвейер а лоаттаеш, бIу па къажаш хьайбашта Iунал массане а дар.

Ховш ма-дий, дIалу доакъар хьаьнагIа ме хул хьайбай продукци дикагIен дукхагIен хургйолга. ТIаккха оттаю рацион укх тайпара я: йол — 3 килограмм, силос — 20 килограмм, ишк — 2 килограмм, барда—70 килограмм, ча — 5 килограмм хIара Iатта лаьрхIе.

Рацион оттаяьй аьнна далац гIулакх, доаханна Iунал ду нах шоай болх безаш, опыт йолаш беце. Дика цIи яккха йиш йола нах дукха ба коллективе. Масала, Сийлахь — боккхача Октябра 60 шу дизара накъаболхаш йоаржаяьча яхье хьалха латт коммуниста Зениев Зайнде кулгалду бригада. Итт бетта планагIа 1017 тонн йоагIача 1309 тонн шура яьккхай цо. Шоай декхарех дика лоархIабеш хьабоагIа дукхагIбола дояркаш. Иштта, Хунарикова Къарибата юкъера лаьрхIача хIара Iаттагра 2396 килограмм шура яьккхай, планагIа 1641 килограмм йоагIача. ХIаране 2200 килограмм совгIа яьккхай дояркаша Романова Марияси, Мутаева Хабираи. Лакха хьокхамаш гойт скотникаша Муллаев Хьадисеи Хусейнов Мухьалеи. Цар Iунал деча хIара къонача бежана ден-буси 483 грамм дулх тIаккхет юкъера лаьрхIача, планагIа 350 грамм йолча.

ЦIи хеза Iаьсий леладераш а ба совхозе. Царех я социалистически яхье хьалха латта доярка Юсупова Хамсат. Цо кхоабача хIара Iасилга ден-бус 620 грамм дулх тIаккхет, план 400 грамм йолча. Цунга гIорташ 540—580 грам дулх тIаккхет Хасанова Муамината, Бараханова Мингас Iунал деча Iаьсашта а.

Iан шелал тIаялехьа еррига помещенеш тоаяьй совхозе. Шийлача хана хьайбай продукци лаьгIлургйоацаш цхьан шерай ах шеран кхоачам хиллал доакъар Iалашдаьд. Масала, план тIехкхоачашъеш 12 эзар тонн силос, 877 тонн йол, 1800 тонн сенаж, 195 тонн витаминни хьоар Iалашдаьд. Иштта яьча кийчоно торо хулийтаргья тIадоагIача шера а тешшаме толамаш даха.

А. ДЕМЕЛЬХАНОВ,
Грозненски района «Молочный № 2» яхача совхоза керттера зоотехник.

Юбилейни вахта толаме чакхъяккха!

БОККХА КЪАЪ ХИННАБ

Юбилейни шера кхоалагIча квартале даьхача къахьегама толамий итогаш йича Назрановски ГI. Ахриев цIерагIча «Электроинструмент» завода коллективана елар КПСС Назрановски райкомен райисполкомен хьалхара моттиги карара кара тела ЦIе байракхи. Иштта КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо, Министрий Совето вIаштта кхаь кварталагIа еннай тха завода коллективана республикерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг. Республикански сийлен Улта тIа а кхозза вIаштта йиъьай тха коллектив укх юбилейни шера.

Укх деношка Москвера СССР Министерствера, профсоюза ЦК-ра боккха кхаъ хулаш телеграмма кхаьчар коллективага. Цунна хьожаяьй Ерригсоюзни социалистически яхье кхоалагIа классни моттиги кхоалагIа ахчан премии.

Уж совгIаташ дала а доагIаш денна хилар хьахьокх тха завода коллективо укх шера ийс бетта даьхача къахьегама толамаша. Пачхьалкхен планал совгIа маьхала яьккхар 363 эзар сома маьха товарни продукци. Заданел совгIа арахийцай 680 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 103 процент кхоачашъяьй завода болхлоша. ПланагIа лаьрхIачул совгIа баь пайда 60 эзар сом хилар. Кара а ерзаь арахеца йодаяьй кхаь тайпара керда продукци.

Дерригача технико-экономически хьокхамий итт бетта план а дикка тIехкхоачашъяьй тха завода коллективо.

М. ЗУРАБОВ,
ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода производственно-диспетчерски отдела начальник.

◆

МагIалбикерча Ахриев ГIапура цIерагIча винсовхоза хьайбаш леладераша шерра социалистически яхь йоаржаяьй Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача юбилейга дикача хьокхамашца бахара.

Шура дукхагIа йоаккхилгеи цун хьоанал лакхъелгеи да дояркаша къовсам лоаттабу гIулакхаш. Цар яьккхай 5200 центнер совгIа шура. 16-ча октябрга Даьхенна дIаеннай 4501 центнер.

СУРТА ТIА: хьайбаш леладерий бригадир Шерипова Бикатун доярка Ахметова Тайбати шура юсташ боахк.

С. ХАКИЕВА сурт.

ТРАНСПОРТНИКИЙ ГIУЛАКХАШ

Нохч-ГIалгIай транспортни управлене автоколонна 1436 дукха водителаш ба пятилетка хьалхарча шин шера задани хIанзлехьа тIехкхоачаш а яь, шоай цIей дог гIоздаьнна деэдаь. Царех ба водителаш М. В. Чинчаев, С. Д. Батаев, В. А. Каушан, С. М. Никифоров, кхыбараш. Октябра 60 шу дузача цIей сийна шин шера план кхоачашъяра тIанйца декхараш тIехкхоачашдаь верригa 42 водитель ва предприяте.

* * *

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цIейна, автомобильни болхлой дезача денна къахьегама совгIат кийчдара доккхий декхараш тIанйцадар Грозненски автоколонна 1737 коллективо.

Цо дош деннадар итт бетта план ханал кхо ди хьалха кхоачашъе. Уж декхараш ханал дуккха хьалха кхоачашдарах рапорт деннад цо. Халкъа боахама мухьаш дIа-юха дахьара итт бетта план ялхалагIча октябре кхоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул совгIа дIа-хьа дихьад 20 эзар тонн халкъа боахама мухьаш. Тонно-километраш яра пачхьалкхен план 26 октябре кхоачаш а яь, планал совгIа яьй 85 эзар тонно-километр.

Юбилея сийна тIанйца декхараш дизза кхоачаш а деш, пятилетка хьалхарча шин шера задани яьй предприятерча 25 водителa. Царех ба Есиев Шахид, Аганесян Григорий Александрович, Лизунов Алексей Дмитриевич, кхыбараш. Цар эггара хьалха кхоачашъяьй шин шера задани.

К. БАШИРОВ.

БАРТ ЦАI БОЛАШ

Малгобекски район

Укхаза чакхъяьннача парте горкома пленуме «КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленумен аргIан йоацача СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессеи итогехи цу сессе новкъоста Л. И. Брежнева яьча докладацара хьадоагIача районни партийни организаце декхарехи» яха доклад йир КПСС горкома хьалхарча секретара П. Г. Кащеева. Керда Конституци тIаэцаро района къахьегамхой творчески низаши хьинари совдаьккхад, аьлар цо. Къахьегама коллективаш яха ма-йоаггIара накъайолх сийлахьча Октябрьски цIейна. Промышленни продукци йохкарен цун керттера тайпаш арахецарен итт бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй. Планал совгIа ехкай итташ тоннаш мехкдаьтта, бIаьш метраш кIоарга бурув техад. Районо толамца кхоачашъяьй пачхьалкхенга ялат дохкара план.

— Кердача Конституце чулаьцай вай дерригача халкъа опыт, хьаькъал, Ленина хьийхача наькъагIа дIахьалхашкахьа ше ухаргдолга кIаьгта хьа а гойташ, — аьлар ше къамаьл деш Социалистически Къахьегама Турпала, жа Iуно М. Д. Бахмадова.

Советски Конституце каха луча шеррача бокъонехк царна до хьалхашка увттадеча декхарехи дийцар пленуме Вознесенски газ чакхйоахача завода машиниста Н. Т. Покусаева, «Малгобекнефта» НГДУ слесара М. Х. Горчханова, Малгобекски бурувтохара балхий управлене буровойя начальника И. А. Галаева.

Пленума доакъашхоша СССР Конституци тIаэцарца парторганизацей эггара саготагIа дола декхараш белгалдаьхар. Цкъа спина дукхаьа белгалдаьккхар ерригача пачхьалкхенни боахамен органий болх кердача дIадехарий боараме кхоачаш айбе безаш хилар. Ма-дарра аьлча, коммунистаща бала кхаьча дувцар капитальни гIишлошъеча латтача гIулакхех, иштта мел эшар динза даргдац, йоахар цар, шура йоаккхилга тIехьа ца дусаш хилийтара, сихагIа шекара свекла, хьажкIаш чунйца яхара, хьайбаш Iангара дахара дика кийчо яра.

Района коммунисташ, берригa къахьегамхой хIанз СССР Конституци, СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе нов. Л. И. Брежнева яь докладан къамаьлаши Iомадеш ба.

• • •

Сунженски район

СССР керда Конституци из боккха исторически лоархIам бола документ хилара тарра района къахьегамхоша чIоагIа къоабалдаь тIайцалга хьакхайкадир укх деношка хиннача КПСС Сунженски райкома пленума доакъашхоша. Цар хоадам боллаш дийцар КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленумен аргIан йоацача СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессеи итогехи цу сессе нов. Л. И. Брежнева яьча докладацара хьадоагIа районни партийни организаце декхарехи.

Докладчика, КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара Г. Г. Самарске хьагойтар Конституце тIанйцача денга — дерригача халкъа цIейга — кхоачаш шоай района къахьегамхошта карагIдаьнна толамаш. Къаьстта беркате хиннад ер шу планагIа доагIачул дикка тIех цаччахьалкхен амбарашка ялат чутессача кхаш леладерашта. Юбилейни шера толам боаккхаш шоаш де лаьрхIарашка кхаьчаб района коартолаш кхеераш а.

Соахкарчул дикка тIех продукци йоаккхаш болча района хьайбаш леладераша ийс бетта план тIехкхоачашъяьй. Дика хьокхамаш доахаш къахьег фермай болхлоша укх юбилея хьалхарча деношка а. Цох лаьца дийцар укхаза юрта боахама специалисташа «Сунженский» яхача чуоттадаь хьайбаш кхоабача совхозерча М. И. Грибановеи «Победа» колхозерча О. Н. Зимаринаси.

— Оаха, лийрхIачул совгIа продукци а луш, жоп лу новкъоста Леонид Ильич Брежнева вайга дайтача моаршала, — аьлар «Ассиновский» совхоза бригадира Х. И. Адуева. Из ва баьцадаараши соми бохкара пхе шера план диъ шера кхоачашъергья аьнна республике болам дIаболабаьрех цаI.

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тIанйца декхараш кхоачашдеча района кагирхой а дикка дакъа доаллаш хиларах дийцар пленуме ВЛКСМ райкома хьалхарча секретара А. И. Синчинова. Царех эггара толашагIчарна КПСС ЦК-на Ленински комсомоло луча Рапорта кIала кулг езде бокъо еннай.

Шоаш керда Конституци дег тIара къоабалъяь хьаллоацилгеи дIахо йодача хана шоай вахара гIулакхаш цунца дустаргдолвеи дIаяздир пленуме тIанйцача соцам тIа.

* * *

КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленумен аргIан йоацача СССР Лакхехьарча Совета сессеи итогаши новкъоста Л. И. Брежнева цу сессе яьча докладацара хьадоагIа декхараши яхаш дош дувцаш КПСС районнии городскойи комитетий пленумаш, партийни - боахама активай собранеш чакхъяьхар иштта **Ножай - Юртовски, Октябрьски, Грозненски, Гудермесски, Шелковский, Старопромысловски, Шалински, Советски, Наурски** районашка.

Цига къамаьл даьча коммунисташа, массава цхьан дагара а волаш, къоабалйир СССР Конституци, новкъоста Л. И. Брежнева сессе яьча докладацарен къамаьлацарен положенеши выводаши цу исторически документаша дIа ма-деххара шоай дIахо йодача ханара гIулакхаш вIаштIехьдахара хоадам боллаш дола декхараш белгалдаьхар.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЛОР ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

УнахцIено лораяра даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларах, дуккхача шерашка беркате болх барах, общественно-политически балха юкъе хьинаре дакъа лацарах. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарца дувзаденна сийлен цIи лойла:

Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни лор:

Абакаров Арсланмурза Расуловича — Сунженски центральни районни больница хирургически отделене заведующена.

Алимкина Евгения Яковлевнана — скорий медицинский помоща больница педиатора, г. Грозный.

Берзлизева Татьяна Георгиевнана — республикански кожно-венерологически диспансера лора-дерметовенеролога.

Галустов Георгий Нерсесовича — № 4 йолча больница хирургически орделене заведующена, г. Грозный.

Гадаев Шервани Хамидовича — Урус-Мартановски центральни районни больница керттерча лора заместителa.

Дахкильгов Тимур Доутхановича — № 3 йолча больница керттерча лора заместителa.

Дадаева Роза Магометовнана — № 2 йолча роддома лора-акушера-гинеколога.

Заостровных Любовь Николаевнана — Наурски центральни районни больница берий отделене заведующена.

Исаев Анварбек Сайфутдиновича — Гудермесски центральни районни больница лора-хирурга.

Кадиев Магомед Алиевича — Шалински центральни районни больница керттерча лора.

Кучкаев Шавкет Киямотдиновича — чурча гIулакхий министерства следственни изолятора медицински часта начальника.

Машкович Владимир Михайловича — № 2 йолча больница онкологически отделене заведующена, г. Грозный.

Прокопенко Алексей Алексеевича — республикански больница нейрохирургически отделене заведующена.

Полишвайко Вера Николаевнана — республикански больница терапевтически отделене заведующена.

Сухина Клавдия Гавриловнана — № 1 йолча поликлиника лора-терапевта, г. Грозный.

Тонгиева Таира Керимовнана — № 8 йолча больница керттерча лора, г. Грозный.

Цечоева Iаьлий Тамарена — Назрановски района Той-Юртарча участкови больница керттерча лора.

Шатаев Магомед Адсаламовича — Надтеречни центральни районни больница керттерча лора заместителa.

Юсупова Ида Сербиевнана — Шалински района Аргунски медсанчаста лора-рентгенолога.

Шаипова Жарман Эдильсултановнана — Грозненски района Комсомольское яхача юрта лорий участка заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный,
1977 шу, 28 октябрь.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СИЙЛЕН ЦIЕРАШ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Iилма, республика халкъа боахам дегIабоалабеча доккхий гIулакхаш карагIдувларах, дуккхача шерашка беркате болх барах, общественно-политически вахаре хьинаре дакъа лацарах Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарца дувзаденна сийлен цIи лойла:

Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель

Межидов Вахид Хумандовича — Грозненски мехкдаьтта института доцента.

Оздоева Фируза Гириевнана — Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета доцента, факультета декана.

Колосов Леонид Николаевича — Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета профессора, кафедра заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Iилмани техникан Iилма заслуженни деятель

Багов Мурат Схатгериевича — «Грознефть» объединене Къилбаседа - Кавказа Iилма токкамен проектни института лабораторе заведующена.

Дахкильгов Тухан Даутхановича — Грозненски мехкдаьтта института доцента.

Стерленко Юрий Александровича — Грозненски мехкдаьтта института доцента, проректора.

Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттан мехкдаьтта химически промышленноста заслуженни деятель

Батыжев Павел Исламовича — «Малгобекнефть» мехкдаьттен гази йоаккхача управлене цеха начальника.

Белова Нина Михайловнана — Къилбаседа - Кавказа магистральни нефтепроводий управлене начальника заместителa.

Величко Иван Григорьевича — «Горскнефть» мехкдаьттен гази йоаккхача управлене участка начальника.

Воцалевский Збигнев Славомировича — «Грознефтегеофизика» треста керттерча инженера.

Галаев Iаьлий Iийсайна — Малгобекски бурувдеттара балхий управлене буровой начальника.

Дадагов Тахир Османовича — «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлене районни инженерно-технологически служба начальника.

Зикеев Павел Александровича — «Старогрознефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлене оператора.

Имаров Анатолий Кириловича — «Грозгипронефтехим» яхача института проекта керттерча инженера.

Маматов Николай Гамидовича — «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене производственно - товарни контора цеха начальника.

Темираев Сослан Акеровича — Малгобекски бурувдеттара балхий управлене начальника.

Тришкин Олег Анатольевича — Горячеводски бурувдеттара балхий управлене буровой начальника.

Шпилев Алексей Афанасьевича — СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода керттерча механика отдела воккхагIволча инженера.

Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни изобретатель

Зарицкий Иван Михайловича — ацетонови завода керттерча инженера.

Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор

Медников Валерий Ивановича — г. Грознерча специальни училища производственни дешара волча мастера.

Тарасов Дмитрий Константиновича — В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цеха начальника.

Соломатин Дмитрий Ивановича — Октябрьски бурувдеттара балхий управлене чоалханерча балхашта волча инженера.

Костюченко Александр Николаевича — СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода лабораторе начальника.

Уразаев Камиль Закировича — «Промавтоматика» яхача Iилма - производственни объединене Ерригсоюзни Iилматохкамен проектни института отдела заведующе заместителa.

Грачев Борис Александровича — «Промавтоматика» яхача Грозненски Iилма - производственни объединене генеральни директора заместителa.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный,
1977 шу, 28 октябрь.

партийни ВАХАР

ХЬОКХАМ ТЕЛАРАШ — КОММУНИСТАШ

Дн тIехьа шерагIа яржаш латт республике Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна «Юбилейни вахта толаме чакхъяккха» яхача девизагIа лелаю яхь. Цу яхьа юкъебахаб № 1572 йолча автоколонна мугIарера болхлой, специалисташ, гIулакхера нах. ДукхагIйола бригадаш хIинзале доарзIаяй шоаш 7 ноябрь тIаотташ шин шера заданеш кхоачашъергья аьнна тIанйцача социалистически декхарех. Царех я укх тIеххьарча шерашка даим яхар сацпа хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа КПСС Старопромысловски райкома члена Мальсагов Махьмада Башира кулгалду № 1 йола отряд.

КIезиг-дукха дувца безам бэ са цу йоккха йоацача барт тайнача коллектива кулгалхочох Махьмада Баширах. Ткъо шу гаргга ха я цо укх автоколонне болх бу. ЦхьоалагIча класса водитель а волаш 14 шера болх бир цо. ТIадиллача гIулакхах дика кайоалаш вола из пхи шу хьалха бригадираллен, тIаккха соахка ден отряда кулгалхочуллен оттаву. Укхаза а шийна тIадилла гIулакх тешшаме кхоачашде карагIдоал коммуниста Мальсаговна.

Хьалхашка латта декхар кхоачашдара нах оарцагIбаха а царна боагIаш бола кхетам бала а ховш волча цун керттера оамал я доагIар дизза шийгарен карарча нахагарен из хьадехаш хилар. ТIадиллача гIулакхацара хIаране бехктокхам айбеча цо ког гIортолга ю общественни организацесех.

Ше коммунист хилара тарра, Махьмада Башир шерра дакъа лоацаш ва коллектива а района а общественни вахаре. Из дуккхаза хийржав партбюро членалла, халкъа тIахьожамен профсоюза моттигерча комитетен председателалла. ХIаьта дукха ха йоацаш коллективе хиннача отчетно-хоржамий партийни собране из секретаралла хержар.

Парторганизаце хьалха дIаяхача хана а хIаьта иштта хIанз а кIезига терко тIаахийтац коммунистий авангардни лоархIам айбара, уж балха тIа а общественни вахаре а хьокхам те..аш хилийтара. Иштта бехктокхаме а хеташ коммуниста цIи дакха лоаттаеш ба коллективе водителаш н. н. В. Х. Агуев, Г. А. Акопян, И. А. Алимханов, Н. А. Бабаян, Д. А. Дузаев, кхыбараш.

Водителаш а болаш, укхаза къахьегача 36 коммунистах цхьаннегара дIа мел ийккхараш беттагара беттага шоай планаши социалистически декхараши кхоачашдеш хьабоагIа.

Царел тIехьабиса ловш бац дуккхагIбола мугIарера болхлой а. Кхо бIаьннега дIаккхоачаш болчар тIеххкхоачашъяьй шоай нйс бетта заданеш.

Цу дерригне вайга хьагойт партийни, профсоюзни организацеша коллективе яьржача юбилейни яхьа кулгалдара дикка терко тIайохийташ хилар.

Наха гургдолча моттигашка хьалтеха доакх социалистически декхараш, цхьана яхь лелаяра оттадаь договораш.

Из дика да, цхьабакъда уж кхоачашдара лоаттабу тIахьожам яхь лелаяра долча хIанзарча декхараша дIа ма-деххара бац. Бетта е цхьан квартале баьча балха итогаш ше еча хана профсоюза моттигерча комитето массаза а кIоарга анализ яц цхьайолча бригадашеи къаьст-къаьстача къахьегамхошеи шоаш тIанйца декхараш кхоачаш ца дара бахьанаш хьа а гойташ. Цунца мара кхетаде йиш яц бетта заданеш кхоачаш ца еш 90 водители массехк бригаден укхаза хилар. ХIара бетта кхоачаш/ца еш ют коллективо машинех пайда эцара коэффициент а.

Каст-каста моттигаш хул цхьаццадолча бахьанех болх беитташ машинаш эра ца йоалаш. Из бахьан, цу транспортага хьежаш, зехьа ха йоаеш латташ хул дукха болхлой, пассажираш. ТIаккха цигара хьахул, болхлой, баха нах транспорта болх во барах леткъаш, лакхе латтача партийни, советски органашка ухийта дукха жалобаш.

Партийни, профсоюзни организацеш тIагIертта къовсам ца лоаттабича яргьяц къахьегама дисциплина телхаерашца. Алхха бархI бетта цу тайпара гIалаташ гойтад шоашкара колонна водителаша 160-зза, хIаьта финансови дисциплина телхаяь моттигаш 80-зза хиннай.

Цу тайпара харп гIулакхаш лелаедечарна юкъе нийсбеннаб парте членаш а. ТIаккха партийни организаци ала йиш йолаш йий хIара цу тайпара моттиг гучаяьлча цу деша хьакъехьа доагIар даьл, аьнна? Яц, Цкъаза кхьметтел партийни собранешка ца хьоабеш бутт шоашкара дикка кхоачамбоацараш гучадувлийта коммунисташ. Цу гIулакхацара ший позици ца хийцача а коллектива нравственни кхетам балара беш бола болх тоабанза а яргьяц керда партбюро.

..Уж дерригa декхараш кхоачашдеча шоай хьинар дикка айде декхарийла я профсоюзнин комсомольскин организацеш.

Партийни собранеш хан-ханнахьа еш хиларо, лекцеш, политинформацеш, беседаш чакхйоахаш, хIаьта керттердар коллектив шийн балха декхарех лоархIасш. 60 коммунистах хIаравар партийни порученеш йолаш хиларах далац гIулакх, пагахьа санна лакхе вай белгалдаьхараш санна дола кхоачамбоацараш укхаза нийсдолийташ а уж дIадахара тIагIертта къовсам боаржабеш а ца хилча. Цу гIулакха дениа терко янза яргьяц керда партбюро.

Из дика кхетаду керда хержача партийни организаце секретара Мальсагов Махьмада Башира.

Г. ОСЬМАКОВ.

МАГIАЛБИКА КЪАХЬЕГАМХОША КОНСТИТУЦИ IОМАЮ

ЧIоагIа къахьегама хьинар айдаларца тIанйцар тха механизатораша вай мехка Керттера Закон чIоагIдарах бола СССР Лакхехьарча Совета VII-ча сессе хоам. ШIаккха дицлургдац уж исторически денош советски наха.

Из кхетош а да. Укх 60 шера Октябра Даьхенна карагIдийнна доккхий толамаш дIачIоагIдеш, наьха бокъонаш шеръеш, машар чIоагIбеш да из документ.

Къаьстта дег чу дужаш аьнад Конституце тIа мехка дерригa беркат хьакхоллаш болча советски наьха хьаьналча къахьегамах. Цо дог ураоттаду ткох хIаране Октябра 60 шу дуза цIей сийлеца белгалдаккхара хьинар ца кходеш къахьега.

Отряда механизатораш хIанз дIахо Iомаеш ба Конституци. Тха ерригача коллективо дег тIара хьаллоац СССР Лакхехьарча Совета сессе социамаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, Конституционни Комиссе председатела новкъоста Л. И. Брежнева доклад, сессе тIанйца керда Конституци.

Царна жоп луш оаха дош лу иттлагIча пятилетка шоллагIча шерара тхоай декхараш дизза кхоачашдарца Октябра цIейна пакъадаха.

М. КОТТОЕВ,
«Ингушский» совхоза мехотряда начальник.

* * *

Районе болх беш я бокъонаш Iомаяра халкъа университет. Цига занятеш хул хIара бетта тIеххьарча оршот дийнахьа. Керттерча дакъе университете ухараш ба профсоюзий болхлой, цехий а боахамий а кулгалхой, кадрай отделий, новкъостий судий болхлой.

Университета дешара программа юкъе шоашта йоагIаш йола йоккха моттиг дIалоац Къахьегама законодательстваи кердача Конституцен. Кхетаеатта йолча тайпарен чулоацам дика гучабоvкхаши еш лекцеш района халкъа суда председатела Л. П. Доценкос, прокурора М. М. Чередниченкос, КПСС горкома инструктора А. Б. Березенкос.

Деша ухараша къаьстта боккхача теркамца Iомаю кердача Конституцех йола материалаш.

М. АТАЕВ,
университета ладувгIархо.

* * *

ЛаьгI ца луча теркамца Iомаю советски наха керда Конституци. Иштта чIоагIа уйлаш вай мехка Керттерча Закона тIаерзара бахьанех цаI да социалистически демократи дIахо шеръеш а чIоагIъеш а из хилар.

Новкъоста Л. И. Брежнева СССР Лакхехьарча Совета VII-ча сессе яьча докладаца, сессе ерригача материалашца кърагаяь хьахьекхай вай мехка бокъонца йолаш йола демократизм. Цунна дола тешал да Конституце проект ювцача дакъа доацаш 140 миллион саг хилар!

Конституце чIоагI а ду тешал ду, Iаьдала органашка, халкъа тIахьожамца, производствана доал дечен халкъа рузкъаш дIа-хьа хьожадечеа, социальни а культурни а политикаца, сула органашца — вахара масса а дакъе тIехьтIехьагIа хьинарегIа дакъ лоацаш миллионаш гражданаш хилара.

Новкъоста Л. И. Брежнева сессе яьча доклада тIа аьнад: «..социалистически демократи дегIаярца цхьана хул вай пачхьалкхел йоалаш-йоалаш коммунистически самоуправление ялар... Вай тешаш да: Советски Союза керда Конституци коммунизм хьалъяра долча из лоархIаме де лерхIар кхоачашдара дика гIулакх дергхиларах».

Кердача Советски Конституце доккхад дайт вай мехках, вай халкъах, Коммунистически партех, тешаме марксист-ленинец нов. Л. И. Брежнев керте латтача цун Центральни Комитетах, вай Советски Iаьдалах.

М. ИЛЬЯСОВ,
«Малгобекнефть» НГДУ ОРСа болхло.

ТОЛЬЯТТИ. Октябра 60 шу дизара сийна къахьегама вахте баьнначa денопка ший тайпарча электротехнически оборудоване опытни образецашта тохкамаш деш ба В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни электротехнически институту моттигерча отделене специалисташ.

1500 киловольт напряжени йолча постоянни токен 1150 киловольт йолча переменни токен электропередачашта йола высоковольтни оборудоване образецаш хьаю дай-мехка промышленносто.

СУРТА ТIА: 500 киловольт напряжени йолча распределительни устройства конденсаторни батареяй участке профилактически хьожача хана.

Ю. БЕЛОЗЕРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КУЛГАЛХОИ КОЛЛЕКТИВИ

МоллагIча предприяте е организаце бригада, смена е участка коллективо цхьа дика гIулакх дIа а доладаь, из беррига болхлоша чIоагIа раьза хинна хьаллоацаш хилар хиланза дарлдоацаш хIама а хинна дIаэттад вай мехка. Иштта пятилетка хьалхарча шин шера план Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денга кхачалехьа кхоачашъяра дола дика гIулакх «Малгобекнефть» НГДУ дIа а доладаь, из хьаллацара берригаш тIахьийхар яр скважинашта лаьттан кIала капитальни ремонт еча мастера Крамаренко Петр Михайловича кулгалдеш йола бригада.

Цох тамаш янзар «Малгобекнефть» НГДУ кулгалхоша, хIана аьлча шовзткъа шу дизад бригада кулгалхо цу балха тIа къахьегаш вола. Цу шерашка йоккха опыт Iоаяьй цо. Шийн балхах башха-дика кхеташ хиларах 23 шу хьалха бригадана кулгалде хьожавир из. ХIара дийнахьа хьинаре къахьегаш, балха тIа пайданегIа дола наькъаш лехаш, хадданза шийн балха говзал лакхъеш хьабена къахьегама никъ ба 23 шу. Халонаш нийсъелча уж эшаяра даькъе бIукъожабеш хиннавац, аьттув лехаш дIа-юха ухаш лийннaчарех а вац Петр Михайлович.

Балха тIа а шийн стиль яр цун — дерригa дика, ханнахьа, тIехьагIа цIийвала ца везаш дела. Иштта къахьега Iомабир цо шийн коллективера берригa ремонтникаш. Ше кулгалдеча коллективерча хIаране оамал дика йовзар. МоллагIчунна а де хьехар, бала кхетам болаш вар. Цо балха тIа хIаранегара доагIар хьадехар, хьо новкъост, вовзаш-везаш ва аьнна доацаш, дика болх беш вар цун новкъост а воша а вар. Цулухьа цун бригада цхьа деал санна барттайна къахьегаши хадданза социалистически яхье хьалхалатташи хьенай.

Дуккхача шерашка иштта къахьегаш цо даьхача толамий боккха мах баьб. Цунна еннай «За доблестный труд» яха медаль, «Мехкдаьтта промышленноста отличник», «ИйслагIча пятилетка ударник» яха сийлен Знакаш, итташ сийлен грамоташ.

Иштта волча кулгалхочун, организатора, кхетамча, гIулакхаш ца зувш дисанзар «Малгобекнефть» НГДУ кулгалхоша. Цудухьа скважинашта лаьттан кIала ремонт еча воккхагIволча мастералла хьожаве лаьрхIар цар из дукха ха йоацаш. Цох а уж гIалат баьннабац. Цу бехктокхамерча участкера болх а цIенхаштта тоабаьб цо лоацача хана.

Ше кулгалдеш хиннача коллективах къаста хала дар. ХIана аьлча цуница дар цун вахар, цо хьабена къахьегама никъ, шийн шоллагIа дезал лоархIар цо пунах. Цудухьа бе-башха боацаш хетацар цуина цо дIахо хьоргбола никъ. Бригадана кулгалде хьожаваьча мастераца Бакчевников Анатолеца лоацца къамаьл хилар цун. Бригада башха-дика коллектив хиларах лоацца характеристика елар, хIаране оамал, хIанца мишта дувца деза дIахайтар. Духхьал кулгалхо хидарал совгIа кхетамча, хьехамча, организатор хила везилга дIахайтар шийн метта эттачоа.

Бригадана кулгалдеш хинна мастераш хувцабеннаб дукха ха йоацаш. Цхьабакъда, итташ долча шерашка лакха лаьтта бригада сий лох ца далийтара Петр Михайловича даь хьехар даим дагакхоаб кердача кулгалхочо, из керте лаьттача бригада ремонтникаша.

Хадданза иштта йолча бригаде къахьегаш хинна йоккха опыт йола 11 оператор шоай балхах тIехдика кхеташ ва. Миччa хана моллагIа кхоачамбоацар нийсделча сиха из дIадаккха ховргдоацаш цхьаккха вац бригаде. Шоай балха тIа башха-дика говзанчаш болаши бригадас доккхал деша ба операторащ, ийслагIча пятилетка ударникаш И. М. Малевич, А. Н. Дегтярев, подъемника машинисташ И. П. Демяхин, П. Л. Коков, кхыбараш. Царех хIаравар 15 шерагара 25 шерага кхаччалца йолча хана скважинашта лаьттан кIалха ремонт еча къахьегаш ва. Уж хьалха хиннача бригада кулгалхочо шийн опыт дог раьза долаш дIалуш хьалкхебаь ба. Царех хIаране кхетаду шоаш беча балха лоархIами бехктокхами боккха хилар, шоай коллектива сий дакха лоаттадергдолаш, шоашта тIабилла моллагIа болх цIена, бизза кховчашбергболаш шоаш Iомабаь хилар.

Къахьегама ветеранаш, кагирхой хьехамчаш оал царех управлене кулгалхоша. Иштта уж хиларах масалаш доалале йиш я. Къоначa мехкдаьттахошта опыт, шоай балха говзал дIайовзийтарах шоай декхар кхоачашдаь баьннаргаш лархIац цар. Болхлочун дикагIйола оамалаш йоахкаргйолаш, коммунистически мировоззрени хургйолаш хьалкхебу цар къона мехкдаьттахой. Цул совгIа каралаьца къахьегама никъ беваш, культура, балха говзал лакхъяра тIаккхувш Iомабаьб цар уж.

Дукха ха яц бригаде къона операторащ В. В. Храмов, Х. Р. Бабиев къахьега болабенна. БоккхагIболча къахьегама ветеранел тIехьа ца бисара шоай низ кхоачар ду цар. ХIаьта оператор И. А. Бутурзанов шийн балха тIа бокъонца вола мастер, хьехамча, дешаш ва Грозненски мехкдаьтта техникуме. болхлой профессиональни говзал лакхъяра чIоагIа терко ю бригаде. Иштта йолча бригада дикагIйола опыт Iомаеш я коммунистически къахьегама школашка.

Уж а кхы а дешара формаш юкъекхувлара тIехьа шерра социалистически яхь йоаржаьча бригада мехкдаьттахоша тIагIертта къовсам лоаттабу коммунистически хьисапе къахьегара. Башха-дика толамаш доахаш хиларах коммунистически къахьегама сийлен цIи еннай бригадана. Бригадас доаха толамаш тIа-тIа тоалуш хилара керттера бахьан да социалистически яхь кхетамца вIаштIехьъяккхар. Яхье дакъа лоацаш я вахташ, профессех бола болхлой, бIарчча бригада. Цун коллектив яхь лелаеш я П. Н. Самсонова кулгалдеча бригадаца. ХIара болхлочун ше-шийн социалистически декхараш да. Уж толамца кхоачаш тIеххкхоачаши дара яхье баьннарех хIаранена дулургдар фуд хов кулгалхочоа. Яхье баьннараша даьхача толамий бригада собране итогаш ю. Болхлоша шоаш къоастаю дикагIйола смена е дикагIвола болхло. «Социалистически яхье котъяьннар» яха цIи лу дикагIйолча сменана, хIаьта болхлочоа «Профессех дикагIвар» яха сийлен цIи лу. Вахта е болхлоша доаха къахьегама толамаш хIара дийнахьа дIаяздy социалистически яхьа экрана тIа. Дог гIоадоаха толамаш даьхача вахта сийна доахец «Молния» яха листок. ХIаьта хьалхара моттиг яьккхача болхлочоа сийна арахец «Сийлахь-боккхача Октябра сийна яржача яхье котваьннар» яха листок.

Укх юбилейни шера бригадас ше беча балха тIа керттерча теркаме лаьцад деш дола ремонтни балхаш дикагIа, ремонт ца еш скважинаша болх беш йоаккха ха дукхагIа кулийтилга. Цу бригадас ерригa бригадаш тIахьийхай цхьан бригада лаьрхIача хIара шера план 10 процент тIеххкхоачашъе, цхьан скважинана ремонт ярга дIалодар 5 процент лохде. хIара скважинас ремонт ца еш болх беш йоаккха хи пхи дин бийсей дукхагIа хилийта. Из дика гIулакх а ерригача бригадаша къоабалдаь хьаллаьцар.

Октябра 60 шу дузача цIей сийна яхь дIайолаяьраш шоаш хиларах тарра шоашта тIалатта бехктокхам боккха хилар дика кхетадеш ба бригада ремонтникаш. Из къаьгта хьахьокх цар доахача къахьегама толамаша. Октябра 60 шу дузача дезача денга кхачалехьа пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъе декхараш тIанйца хиннача бригадас, массехк бутт хьалха кхоачашдаьд уж. Къахьегама овсарле лакхъяра задани итт процент совгIа тIеххкхоачаш а еш, толамца кхоачашдаьд шера тIанйца хинна декхараш а.

КарагIдаьннaчох кхоачамбаь Iеш оамал йолаш бац ремонтникаш. Иштта Iомабаьб уж Петр Михайловича, цун никъ дIахо хьоча мастера Бакчевников Анатоле. ЧIоагIа раьза хинна тIанйцар цар «ТIехьабуссраш боацаш бе болх» яха ростовчаний инициатива. ХIанз бригаде цхьаккха ремонтник вац балха тIа тIехьавусаш.

Б. КОСТОЕВ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ТЕШАМЕ ГIОНЧАШ

Октябра цIей сийна тIанйца декхараш толамца кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяь технологически транспорта Старогрозненски управлене болхлой дика къахьегама совгIат кийчдаь накъабоагIа цуша. «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегача цар мухьаш дIа-юха дахьара нйс бетта план 112 процент кхоачаш а еш, къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул совгIа 4,5 процент лакхйир. Транспортах бизза пайда эцарах, яьсса автомашинаш леларгйоацаш гIулакх вIаштIехьдаккхарах, зIамигчун а доккхачун а кхомбара тIехьа къовсам лоаттабарах планагIа лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна 64 эзар сом пайда баьб предприяте коллективо.

Шийн хьинар кхо ца деш къахьийгар цо октябрь бетта а. Цудухьа итт бетта план а дикка тIеххкхоачашъяьй. Духхьала нйс бетта мехкдаьттахошта, бурувдеттараашта, гIишлонхошта предприяте водителаша дIа-юха бихьаб 349,2 эзар тонн мухь. Из хул планагIа лаьрхIачул 7 эзар тонн дукхагIа. Итт бетта заданед совгIа а дIа-юха бихьаб иттех эзар тонн мухь.

Предприяте коллективо доахача къахьегама толамашта юкъе дизза дакъа лоац рационализатораша а. Цар укх шера кийч а яь производствана юкъейихьача 22 рационализаторски предложене шера 17625 сом пайда бергба.

Укх шера транспортникаша хьагул а даь дIаденнад 357 тонн тиша аьшк. Цох «ТМ-100» яха 40 трактор хьае йиш я.

Буровой вышка сурт тIалатта Старогрозненски управлене машинаш вай республике мехкдаьтта доахачен бурувдеттачен яйна ца Iеш го йиш я ГуржегIа буруя тохача а. Вай республикерча юрта боахама а доккха новкъостал ду цар. Духхьала укх юбилейни шера Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхозе болх беш хилар управленера итт автомашина. Цар дIа-юха дихьа юртбоахама мухьаш 13644 тонн хилар, цох 4068 тонн ялат а долаш. ДIахо а ахархоштеи хьайбаш леладерашеи эшаш дола новкъостал деш ба транспортникаш.

Къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалхалатташ хиларца белгалъяьнна я къахьегамен тIемен ветеран, коммунист Федоров Михаил керте латта тракторий-подъемникий машинистий бригада. Скважинашта ремонт еча балхаш деча бригадерча 26 агрегатах хIаране хIара бетта заданеш 120 — 130 процент кхоачашъю. Иштта къахьегача бригада сийна урагIъяхийтай «Къахьегама сийлен» байракх.

Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 140 — 165 процент кхоачаш а еш технологически транспорта Старогрозненски управлене къахьегаш ба водителаш Камалютдинов Александр, Бондарев Владимир, Демченко Владимир, Бублик Иван, Лопухов Владимир, Вахабов Нуна, Асаев Iарби, Алимуханов Заинды, Магомадов Баудин, Муртазалиев Iийса, кхы дуккха бараш. Цар пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъяь тоъал ха я. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денна.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

Нохч-ГIалгIайчене болх беш 24 училище я, царех 21 городской я, вожаш юрташка я. Цига кийчбу юрта боахама механизатораш, трактористаш-комбайнераш, комсаш леладераш, иштта кхыбола специалисташ.

Дешархошта дика дешара а, салаIара а, царех кIоаргга знанеш йола специалисташ хилара а эшаш дола хьалаш вIаштIехьдоах училищашка. Науреки районе болх беш шиь училище я — ГПТУ № 20-и ССПТУ № 2-и. Цар комсаш лелаю специалисташи юрта боахама механизатораши кийчбу. Цу шиннахьа а дешаш эзар гаргга саг ва. Дешархой унахцIена болаш хилара йоахко ю училища педколлективо.

ДИКА СПЕЦИАЛИСТАШ ХЬАЛКХЕБАРА

Дешархошта лаьрхIа йоккха общежити, шиь бIаь саг тIаэцал библиотека я укхаза. Цу училищай дешархошта медицински гIулакх деш ба фельдшерски пунктий болхлой, участкови больницайи амбулаторейн лораш. БIайха кхача буийт дешархошка «Наурский» совхоза столове. Училищашка вIашагIекхай пхиппа саг чувоагIа санпосташи ткъаь итт саг чувоагIаш йола сандружинаши. Мел эшарна Iалашбаь ба уж. Гражданск оборона занятеш а чакхйоах царна.

Город Грозне 16 профтехучилище я, цига дешаш ва нйс эзар тIех саг, царна юкъе 5 эзар совгIа мехкарий а болаш. Ала деза республика унахцIено лораяра органацеи учреждененеш, профтехобразоване управлене, дешара заведенеша училищашка медицински гIулакх дар тоадаран материально-технически база чIоагIъяран белгала болх баь хилар. Керда дешара шу дIадолалуш ремонт яьр общежитешка, столовешка, дешара классашка, керда инвентарь, метта хIамаш Iалашийр, тоайир физкультура занятеш чакхъяхара моттигаш, бытовой цIеноп, столовешта эша холодильникаш, пхьегIаш, кхыйола хIамаш яйцар.

Укх тIехьарча хана республика училищашка дукхагIа теркам тIаахийта баьннаб унахцIено лораяра база чIоагIъяра дешашта а. Училищай дешархоша унахцIенонна тIахьожам лоаттабу лаьрхIача кхелетарий кабинетий лорашеи медсестрашеи. ХIара шера участкови лоро е терапевта профилактически хьажар чакхдоаккх, кизга оттадеш обследовани а еш.

Цунца цхьана профтехобразоване система дешара заведеней дешархошта медико-санитарни, кхачан, вахара-бытовой гIулакхаш деча цIенхаштта кхоачамбоацараш а да. Дуккха кагий нахи мехкарийи общежити йоацаш ба, йолчарех цхьаяраш канализаци йоацаш, дIайха хий доацаш я, дале а профтехобразоване объекташ хьалъяра планаш хIара шера кхоачашъяц, производственни мощносташ болх бе йолаяра ханаш тIехьювлийт. №№ 5, 9, 10, 12, 26, 28 йолча профтехучилищашка шоай столовеш яц. Уж училищаш карайолча министерствашеи ведомствашеи йоагIа терко тIаахийтац царна гIишлон комплексаш хьалъяра.

Цхьайолча Грознерча а Назранерча № 27 йолча а училищашка тоъаш бац лораш, республика цхьайолча районашка керттерча лораша тIахьожам лоаттабац училищай фельдшерски здравпунктий балха, хила боагIача тайпара хилац кхача а.

Уж дерригa кхоачамбоацараш ма-кулла сихагIа дIадаха декхарийла ба училищаш йолча районий керттера лораш, училищай директораш.

С. ДОБРИЕВ,
республика унахцIено лораяра министерства воккхагIвола инспектор.

ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН СОВГIАТАШ!

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ КЪАХЬЕГАМХОШТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1977 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дуккхача шерашка цIена къахьегарахи къахьегаме карагIдаьннарий хам беши СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ гIОЛЛА

Банно-прачечни боахама производственни тресте гIолла:

Аверьянова Анна Георгиевнана — кассира,

Арцебашева Анна Гавриловнана — сортировщицана,

Авилов Харитон Владимировича — пенсионера,

Буг Татьяна Ивановнана — кассира,

Банкурова Пата Кукуевнана — бетонщицана,

Вдовенко Анна Федоровнана — мастера,

Валентинова Екатерина Петровнана — болхлочоа,

Гусинская Анна Васильевнана — парикмахера,

Галазова Аза Хаджериевнана — кассира,

Гостева Ольга Ивановнана — болхлочоа,

Гуменюк Владимир Порфиловича — кхерамзлен техникана волча инженера,

Дьячкова Ефросинья Николаевнана — пенсионеркана,

Джавадов Григорий Павловича — болхлочоа,

Данилов Сергей Еремеевича — банщика,

Здорикова Нина Георгиевнана — контролера,

Закамская Марфа Маисеевнана — банщицана,

Зацепилина Фекла Павловнана — парикмахера,

Коноваленко Анна Гавриловнана — пенсионеркана,

Костина Евгения Васильевнана — контролера,

Костарнова Кладия Лаврентьевнана — барзкъаш дIанйдечоа,

Каракашьян Шушаник Степановнана — парикмахера,

Лавлинская Лидия Васильевнана — гладильщицана,

Лобко Григорий Федоровича — контролера,

Лифанова Просковья Ивановнана — уборщицана,

Мазаева Забану Умхаевнана — банщицана,

Мамулова Варвара Арсентьевнана — парикмахера,

Махортов Ефим Даниловича — слесара,

Малаева Неби Эдиевнана — уборщицана,

Михайлова Клавдия Федоровнана — сушильщицана,

Митин Павел Сергеевича — пенсионера,

Новожилова Елена Федоровнана — пенсионеркана,

Недоленка Марфа Сергеевнана — кассира,

Новоженин Кузьма Федоровича — слесара,

Назарова Хана Илазаровнана — банщицана,

Осмоловская Серафима Ивановнана — пенсионеркана,

Повстянко Григорий Ивановича — инженера,

Петросян Эмма Арушановнана — барзкъаш дIанйдечоа,

Перезолова Акулина Семеновнана — пенсионеркана,

Тимонина Анна Тимофеевнана — пенсионеркана,

Тимощенко Мария Семеновнана — уборщицана,

Товпинец Софья Васильевнана — контролера,

Фролова Руфина Николаевнана — кладовщицана,

Хасьянова Зайля Николаевнана — пенсионеркана,

Шербакова Пелагея Владимировнана — банщицана,

Ясаева Абдурешид Донкаевича — бригадира.

Грозненски учета механизаце техникуме гIолла:

Курочкина Просковья Петровнана — швейцара,

Мироненко Зинаида Алексеевнана — секретара,

Малофеева Вера Филипповнана — швейцара,

Разумова Елизовета Павловнана — швейцара,

«Чеченингушстройматериалы» яхача объединене Грозненски автобоахаме гIолла:

Топоркова Любовь Федоровнана — йоккхагIйолча экономиста,

Нохч-ГIалгIай АССР бувзама производственно-технически управлене гIолла:

Акопянц Григорий Сергеевича — Грозненски городской радиотрансляционни узла начальника.

Грозненски почтамте гIолла:

Дашевский Михаил Борисовича — пенсионера,

Стрекалаза Нина Михайловнана — пенсионеркана.

Киносета Грозненски городской дирекце гIолла:

Ипполитова Мария Георгиевнана — кертерча бухгалтера заместителa,

Черникова Елена Афанасьевнана — керттерча бухгалтера.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене «Жилгражданстрой» треста № 1 йолча гIишлон-монтажни управлене гIолла:

Бухаровский Николай Михайловича — плотника,

Каимова Джутарита — маляра.

№ 36 йолча юкъерча школе гIолла:

Васильева Лидия Ильинична — хьехархочоа,

Сахранов Петр Максимовича — хьехархочоа.

Чурча гIулакхий Ленински отделе гIолла:

Ерохина Ольга Ивановнана — машинисткана.

Бувзама Грозненски эксплуатационно-технически узле гIолла:

Энгиноев Султан Гобесовича — электромонтера.

Нохч-ГIалгIай АССР республикански санэпидстанце гIолла:

Гордеева Валентина Александровнана — йоккхагIйолча лаборанта,

Одиноченко Ольга Николаевнана — отдела заведующена,

Серегина Любовь Михайловнана — санитаркана,

Хубова Екатерина Тимофеевнана — лора.

Грозненски хлебокомбинате гIолла:

Волкова Ираида Яковлевнана — тестовода,

Григорьянц Сурен Венеровича — грузчика,

Пригорнева Елена Ивановнана — детсада воспитательницана,

Резник Алексей Петровича — бухгалтера,

Кумачева Елизовета Тимофеевнана — мастера,

Сеймова Дора Петровнана — болхлочоа,

Синельникова Вера Мифодьевнана — санитаркана,

Харченко Любовь Константиновнана — заказаш дIанйдечоа,

Шабаев Федор Владимировича — кхерамзлен техника волча инженера.

МВД ветераний совете гIолла:

Бурков Петр Гавриловича — пенсионера.

Нохч-ГIалгIай облсовпрофе гIолла:

Андрейченко Александр Васильевича — швейцара,

Акопян Семен Манучаровича — пенсионера,

Иосифова Ефросинья Степановнана — швейцара,

Лежнева Нина Александровнана — пенсионеркана,

Плющ Михаил Захаровича — пенсионера,

Попова Александра Вениаминовнана — пенсионеркана,

Петрухин Алексей Никитовича — методически кабинета заведующена,

Серебряков Василий Николаевича — пенсионера,

Чухаренко Сергей Дмитриевича — юридически консультаце заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель — Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь — Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1977 ш. 19 октябрь.

№ 20 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепатеха араьяннача, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандан агитацен отдела «Агитатора блокнота» аргIанарча, ткъоалагIча номер тIа ба Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола информационни хоам, 1977 шера 3 октябре тIанйца Советски Социалистически Республикай Союза Конституце (Керттерча Закона) проектахи из дерригача халкъо ювцара итогехи бола Пленума соцам, Советски Социалистически Республикай Союза Конституци (Керттера Закон) тIаэцарахи хьакхайкадарахи йола Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета Декларации, СССР Конституци (Керттера Закон) тIанйца ди дерригача халкъа цIей хилар хьакхайкадарах дола Советски Социалистически Республикай Союза Закон.

Блокнота тIа ба КПСС ЦК октябрьски (1977 шера) Пленумеи СССР Лакхехьарча Совета ворхIагIча сессеи решенешта, керда Конституци тIаэцара хетаь республике хиннача дуккхача наьха митингийи собранейи хьакъехьара, дегIаенача социалистически общества Керттера Закон, новкъоста Л. И. Брежнева сессе яьча доклада положенеши выводаши наха дIайовзийтара лелама хьакъехьара хоам. Циггача кепатохаш да Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» яхача машинаш еча завода чоц лоаладеча М. Писарева, «СССР Керттера Закон — вай, халкъа закон» аьнна дола къамаьл.

Агитатора долча новкъостала блокнота тIа кепатехай «Мохк, республика — 60 шера» яхача рубрикана кIал шерра гульяь материалаш. Цифрайи фактайи меттала дувц баха нах бебарах, кхоллама гIулакхий дукхалах, индустре боахача боккхача гIанах, юрта боахам дегIабарах, капитальни вложенеш тIа-тIа дукхагIа дIаухийташ, советски наьха хьал-торо лакхлуш, социалистически культура тоалуш хиларах. Идеологически болхлочоа хьашт долаш хургья «Мехка цхьа ди» яхача подборкацара данне.

«Республика къахьегамхой — машара фонде» яха статья язьяьй Советски машара фонда гIо дара йолча Нохч-ГIалгIай Комиссе бехктокхамеча секретара В. Симарзина.

ХАЛОНАШИ УЖ ДIАЯХАРА НАЬКЪАШИ

Комсаш лелаяр — Малгобекски района юртбоахама керда дакъа. Тханцигара комсаш лелаю совхозаш керда вIашагIъехка иле а, из дакъа кхычарна юкъе хIанале а керттера да. Тха районе комсаш лелаелга дегIадоаладарца цхьана хьалхашка эттар дукха халонаш. 3 эзар гектар комсаш я районе дIаегIа хьалхара, шоллагIа, кхоалагIа шу долаш. Комсий керда бешамаш дIайогIара планаш хIанзалца толаме кхоачашъеш хьаяьккай комсий совхозаш.

ХIанзле а вIашагIъеллай комсаш дIайогIара плансл совгIа, паччахьалкхенна дулх, шура, тха, ялат, генараш, свеклаш, баьцадаараш, сом дIателара планаш а йолаш йола комсий 7 совхоз. Эггара дукхагIа къахьега дезаш йола культура я комсаш, уж лелаярга дIадахийта дуккха ахча эшарал совгIа, балха низ а эш. Лаьттах еэка комсаш лелаеча зоне цхьа гектар лелаярга дIадода 180 сага-ди. Из я эггара хьалхара хало. Из эшаюлургьяц, нагахьа санна наха чуIеча цIеноштеи культурно-бытовойн дика хьалаш вIаштIехьдаьхача мара. ТIаккха йиш хургья комсаш лелаергйола болхлой арахьара тIаоза. Совхозашка бахача нахага гIад а баха болх байтар духьа къахьегамах боагIа мах нийса дIатела беза, материальнии моральнии стимулаца из цхьана тар а беш. ХIаьта из хIанз тха районе долаш дац.

Районе комсаш яха йолаю 1978 шера, «Малгобекский» комсий совхозе планагIа паччахьалкхенна дIаяла еза 900 тонн, хIара гектара тIара 30 центнер йоаларг а лаьрхIа. Ерригa йоахаш йола комсаш 1980 шерале 10 эзар тоннага дIакхоачаргья. Из зIамига деккар дац, из кхоачашлара хIанзле а дуккха болх бе беза. Эггара халагIа да лаьттах йоахка комсаш хьалъехка, цу тIа хIанз а доацаш хьоккий а хилча. Централизованни хьисапе хьоккий хьежадац вай республикана. «Чечениингушвино» яхача объединенеа а цу бахьанагIа хьокхашца Iалашъюлац район. ХIаьта а укх шера 130 эзар хьокха хьожабаьб тхона, района эшараш 1 миллион ба. Цу тайппара, 2 эзар гектара тIа йогIа еза шпалераш оаха ерригача районе 360 гектара тIа мара егIаяц. ХIаьта из IттъкъартдаI 1978 — 1979 шш. хьувкъама. Тхона тоъац тракторах, комсашта юкъе обработка ю цэрна тIехьатувса комплекташ, кхыйола техника. Къаьст-къаьста ялатийна, ядохимикаташта, удобренеш чулоаттае складаш яц. Шоай мехпаркаш а йолаш комсаш лелаю отделенеш вIашагIъехкаяц.

Йоккхий халонаш тIауатт гIирсаш хьалде дезаш хилча, гIишлошъю организацеш яц, хьахьожаьча фондех пайда эцац, шоай база яц. Боахамий экономикана чIоагIа Iатть районе «Сельхозтехника» ца хилар. 100 километри кхы а гаьнагIчарен кхахьа езаш хул удобренеши материалаши. Цу тIа а уж хьакхухь филлоксера яха лазар — комсий эггара даьрагIа дола моастагIа — даьржача зонера. Из лазар вIалла доацаш долча тха боахамашка комсий бешамашка хьачувоагIача моттигашка дизобарьераш а оттаяь, лазар чудахьаргдоацаш дIакъовла дезар тIадоагIа наькъаш. «Кавказ» яхача совхозагара дIайккхача боахамаша из деккар кхоачашдаьдац.

ДIадахача шеро хьахьеккхар, мильд яхача лазара духьала молхаш во тохар бахьан долаш «Малгобекский» комсий совхозе оаха 200 тонн комсаш йоаяь хилар. ХIаьта а бордосски жидкость кийчъю моттигаш хьалъяьяц цхьанна а совхозе, кхыметтел из ца хиларах шийна хинна зе дика довзаш йолча «Малгобекский» совхозе а.

Боахамашта кулгал нийса де ця хар — из да белгалдаь дешаш лерттIа ца леладара керттера бахьан. Каст-каста нийслу комсаш хьалъехка хьахьожадаь хьокхарч транспорт ца хиларах цIа ца дахьаш дусаш. Техникана деш лерттIа доал дац, дукха улл из еха, йолаш йолчох а пайда эцац. Нахаца болх бе хац, нах арабувлац.

Комсаш лелаеча хIара боахамера гIулакхаш дийцача, уж укх тайпара да:

Ахриев ГIапура цIерагIча комсий совхозе балха низ тоъаш бац, комсий бешамачка болх беш ерригаш а 10 — 15 кхалсаг мара яц. ХIаьта цигарча наха шоай балха нормаш мел хила еза хайтар дехаш Москве ядеш хиларо хьахьокх нахаца болх эсала беш хилар;

«Кавказ» яхача комсий совхозе а ишттa кIезига ба балха низ, хIаьта арахьара балха низ хьатIаоза а цар мо мара кхы кхетам бац. ХIаьта кхыча гIулакхашта болх лертIа лел, планаш толаме кхоачашъю. Дикача хьал тIа я комсий бешамаш, ший мехпарк, комсаш лелаю отделени я;

М. Горьке цIерагIча комсий совхозе балхех лоархIабу, низкъалю дале а, нахаца болх бехов. Цхьабакъда дизобарьер хьалъе хIанзалца вIаштIехьдаьннадац, комсаш хьалъехка хьоккий IодогIилга хьедалийтад;

«Луч» яхача комсий совхозе бешамаш дикача хьал тIа я — оасарах цIена хиларгеи Iунал дарген диллача, Оасарца къовсам лоаттабара гIулакха укх шера районе хьалхара моттиг яьккхай. Шпалера оттае йолаьй, хIанале а 80 гектара тIа оттаяь яьнай. Комсий бешамаш гобаьккха дIакъайлай;

«Ингушский» комсий совхозе цIенхаштта кхоачамбоацараш да — комсий бешамаш оасаро хьалйикъай, дизобарьер хьалъяь яьннаяц, кIир чулоаттаюн дизенфекци юн кIовгаш дац. Техника комсаш лелаеча отделенена тIачIоагIъяьяц;

«Малгобекский» комсий совхозе шпалераш дIаоттаяь ца йоахаш гоаю, Мильд яхача лазаро чIоагIа зе даьд комсашта. Эстакада хьалъеш яц. Ший база яц боахама, цудухьа чIоагIа хало хьег цо, ялат чулоаттаду склад, мехмастерской яц. Тоадаларгахьа геттара мела долх цу боахамера гIулакхаш;

«Советский» комсий совхозе комсий бешамашка 15 — 20 километр гаьнара хий тIакхухьаш хиларах йоккха хало тIалатт, къаьстта а комсаш дIайогIачен молхаш тохачен хана. Нахаца бу болх мела дел, нах балхашка арабувлац, поселке вахаш 3000 совгIа саг вале а. Геттара хала кхоачашъю планаш.

Районе чIоагIа аьрдагIа латт комсаш лелаергйолча кадрашцара болх. Кийчъянза я кадрай е лакхера а е юкъера а звено. Районе комсаш лелаяра говзал йолаш 140 — 150 саг хила веза, хIаьта волаш вар 14 — 15 саг мара вац.

ХIаьта а, массови специальносташ йола кадраш кийчъю районе, белгтала аьлча, ГПТУ-20 филиало 2 шера кийчваьв комсаш лелаю 300 болхло (говзанч). Iан замалахьа болхлошта комсаш лелаяра гIулакх хьехаш цхьан бетта курсаш я. Боахама лостамга хьежжа специалисташ кийчбу юкъерчеи лакхерчеи дешара заведенешка.

МагIалбикерча партийнии советскии органаша чIоагIа уйла тIайохийт районе комсий боахам дегIабоалабара. Парте горкома пленуме соцамаш даьд кадрови дешах лаьца, юртбоахама продукташ яхара, шпалераш оттаяра, мехпаркаш а йолаш комсаш лелаю отделенеш вIашагIйоххара, «Сельхозтехника» яха отделени е цун филиал, «Сельстрой» яхар саннa йола организаци йиллара шера 56 эзар тонн комсаш лакхйоахаргйола чхьагIара завод, хий дехка лаьтташ дукхагIа хилийтар духьа хин бассейн хьалъяра хьакъехья

Уж лакхе мел дийца а царна нийсса кхыдола а кхоачамбоацараш теркалданзеи уж дIалахара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаханзеи даргдац.

Л. ЯРАХМЕДОВА,
Малгобекски юртбоахама управлене йоккхагIйола агроном-комсаш делаер.

МОСКВА. Шлифовальнии станокаш еча заводе баьхка ба халкъа Венгре йоккхагIъярех йолча предприяте — Чепельски металлургически машинашъечея комбината специалисташ. Ховш ма-хиллара «Красный-Чепель» яхача комбината коллективо Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна социалистически яхь дIайолаьй.

Венгрера баьхкараша болх бергба, опыт а эцаргья столични завода цехий станкостроителашкара.

СУРТА ТIА: Венгрера баьхка хьаьший сборочни цехе. Аьрдехьара аьттехьа: шлифовальщик Игорь Журавлев, контролер Ференц Пэтц (ВНР), шлифовальщик Юрий Петров, координатчик Ференц Сейтц (ВНР), лекальщик Николай Фомичев, зубошлифовальщик Янош Немет (ВНР).

В. ЧИСТЯКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬАРСАМАШКА ХИЙ КIЕЗИГА ДОЛЧА ХАНА

Гидрометеорологаша хьалххагIе а хоам баь ма-хиллара, укх шера хий кIезига дар Узбекистана хьарсамашка. Из бахьан долаш халонаш эттар республика колхозашкеи совхозашкеи. ХIаьта боамбе, ховш ма - дарра, тIоадал дукха езаш йолча цу культура, лакха хьувкъам кхебаьб юрташкарча къахьегамхоша. Укх шера 5 миллиони 300 эзари тонн совгIа боамби гулбергба аьнна хет Узбекски ССР юрта боахама Министерства специалисташта.

Боамби лелаберий уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад республике хин боахама гIирсаш хьалдара даькъе доккхий хIамаш карагIдувларах. Советски Iаьдал латтача шерашка 4 миллиард кубометр хий чухошаш йола 13 водохранилища хьалъяьй Узбекистане, 150 эзар ирригационни канал даьккхад, 500 стационарни насосни станци хьалъяьй.

— Узбекистана юрта боахам хица дикагIа Iалашбара къаьстта уйла тIайохийт иттлагIча пятилетке, — йоах республика мелиорацеи хин боахамеи министра Джурабекова Исмаила. — 6 миллиард гаргга сом, укхал хьалхагIа яхача пятилеткечул цаIи ахи миллиард дукхагIа хIана дац аьнна ахча хьахийцад паччахьалкхено цу гIулакха. Хьалъеш латт дуккха керда водохранилищаш. Уж болх бе йолаеннaчул тIехьагIа искусственни фордашкара хий 10 миллиард кубометрга дIакхоачаргда. Иштта бIаьш километраш керда каналаш доахаш, хьарсамашкара хьаувзача хин боарам нийсбеш дола доккхий гидротехнически гIирсаш хьалдеш латт.

Ирригационни сета управлени яра юкъейоалаю автоматизации телемеханикеи. Лаьттанна кIалхарча хих пайда дукхагIа эца лерхI. Шерра дIадоладеннад хIанз хий дехкаш йола тIера дIакъайла сеть юллилга: асбоцементни турбопроводашка гIолла ух хIанз кхашка хий. Узбекистани кхыйола вай среднеазиатски республикаши хица Iалашъяра проблема къоастаяра юкъе лоархIаме дакъа лацар хургда хIанз лаьрхIача тайпара СибарегIарча хинех цхьа дакъа цу районагахьа лостадарах.

Хий диллара техника эргаяьккха тоаяр духьа тохкамаш деш ба Узбекистана Iилмахой, белггала аьлча, лаьттанна юкъе автоматизировании хьисапе хий дехкара проблема я кийчъеш. Из метод фу маIан долаш я аьлча, хий дуллача кхай тIа 40 сантиметр кIоарга Iочуйохк турбаш, цар чу гIолла дIаухийт хий лаьтта мел тIоададаьд хьахьоккхаш йолча датчикаш тIа гучаювлача белгалонашка хьежжа.

Iилман ларда тIа нийсдаьча боарамегIа хий дехкаро йиш хулийт хих рационально пайда эца.

— Хьалха тIахьежжа хий дехкача хана, — йоах «Москва» яхача колхоза председатела Машарипов Матрасула, — центнер боамби кхебарга 300 кубометрга кхаччалца хий додар тха. ХIанз — хий дуста прибораш оттаьчул тIехьагIа — шозза кIезигагIа дода.

Кхы цхьаькха новкъостал а хиннад боахама: лаьттанна кIалхарча хих пайда эцар духьа массехк скважина яьккхай, паччахьалкхено низ болча насосашца, боахама чухьарча хий ухача харшашта бетонировани яра материалашца Iалашдаьд тхо, хIаьта цу деррига хIамаша йиш хилийтай Iочудуаш дов хий кIезигле.

Революци а ялалехьа боамби кхебеш хиннача боккхийча наха йоах, хьалхарча ханашка укх шера аьхки санна хий кIезигдаларо ахархой хIалакбергбар, — йоах дIахо Машарипова. — ХIаьта тхо геттара дика лоархIадир халонех. ХIара гектара тIара 35 центнерал кIезигагIа йоацаш бедал тхоашта ялар догдоахаш да тхо. ТIаккха декхарашка лаьрхIачул дукхагIа паччахьалкхенга боамби бохкеи кхы тIа а дуккха доход яккхеи йиш хургья боахамга.

В. МИЖИРИЦКИЙ,
АПН корреспондент.

Толама лард

Укх шера къаьстта хьинаре къахьег «Сельхозтехника» Аргунски отделене болхлоша. Гаргакхоачаш латтача цIейво — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача дено — хьинар кхы тIа а айдаьд предприяте къахьегамхой. «Юбилейни вахтана хьинаре къахьегам!» яхача социалистически яхье дакъа а лоацаш, къахьегама котало яьккхай аргуинцаша: СССР Лакхехьарча Совета аргIап йоацача VII сессе сийна толаме кхоачашъяьй нийс бетта программа. Укх шера заданел совгIа 60 эзар сома маьха балхаши гIулакхаши даьд, 100 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 15 тонн металл, 60 тонн условни доагор кходаьд, планал совгIа арахийца продукци 89 эзар сома маьха я.

Котало яьккхай къахьегама овсарле лакхьяр, кхоачамаш кхы тIа а оарцагIдахар бахьан долаш, прогрессивни технологе ларда тIа. КIезигача лоархIаме хиннадац социалистически яхь вIашагIйоллар а. Цун ленински принципаш йизза кхоачашъярах доккха беркат доал.

Къахьегама яхьа итогаш еча хана къаьстта чIоагIа уйла тIайохийт арахецача продукце дукхала меттел, дикала а. Бакъдар аьлча, цу хана теркалъю болхлой производствени дисциплина а коллектива общественни вахаре цар лоаца дакъа а. Масала, яхье котваьннача болхлочоа вIашагIтехача наха юккъе хоаста а веш, ахчан преми лу е Сийлен улга тIа хьалтох из.

Октябра юбилейна къахьегама дика совгIат кийчдаьд коммунист Даудов Турко керте латтача автопарка болхлоша. Нийс бетта лелаяьча социалистически яхьа итогаша хьахьекхар хьалхара моттиг цар яьккха хилар. ЦIенача дег тIара, хьаьнала къахьегаш ба укхаза опытни шофераш Ирисханов ХIарон, коммунисташ Арцуев Гилани, Халидов Абу-Iаьла, кхыбараш. КIезига хIама карагIдаьннадац царна автотранспортни цехо ший производственни программа 110 процент кхоачашъеча. Вешта аьлча, «Сельхозтехника» шофераша планагIа лаьрхIачул 62 эзар сома маьха дукхагIа болх баьб халкъбоахама мухь дIа-юха кхухьаш. Укхаза белгалдаккха доагIа, юбилейни шера шоллагIча квартале баьча балхах хьахиннарашка хьежача, карара кара тела ЦIе байракх республикерча шоай мугIареча предприятешца лелаяьча социалистически яхье котбаларах транспортникашта енна хилар.

Шоаш яхье баьннарел хIана укх сахьата тIехьабисаб ремонтникаш. Цхьабакъда, хьалхара моттиг шоашта кхаьчаяцар яхаш кулгаш вIашка а дехка багIа даьрхIа-м уж а бац. Цар, къахьегама яхь йоаржаярал совгIа, оборудованехи кердача кхоачамехи бизза пайда эцара ларда тIа шоай толам баккха лерхI.

Царна юкъе кIезига бац тIехдика специалисташ, производстве хьалхалаттараш. Царех вэ коммунист «Знак Почета» яха орден лелаю Шахидов Шамиль, 1976 шера лелаяьча социалистически яхье котваьнна, «За трудовую доблесть» яха орденна Исмаилов ТIахIир. Иззамо медаль йолаш ва газоэлектросварщик комсомолец Гаврилов Владимир а. Цу наха массаза а тIехкхоачашъю шоай хIара-деннара нормаш. Цар къахьегам цкъа санна дуккхаза а белгалбаьхаб ахчан премеш, Сийлен грамоташ теларца.

ГIулакха маIан деррига а сенах латт аьлча, из латт, ше котваьлча коллектив котъялга болхлочо кхетадеш хиларах. ХIанз коллектива хIара члена низ Октябра юбилейна керда хIамаш карагI а даьнна накъавахара тIаберзабаь ба. Цу гIулакха оарцагIбаьхаб уж КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошка дайтача письмос. Из письмо дего къоабаллеши дIахо де дезарий программа саннеи тIанйцад республикерча къахьегамхоша.

А. АХМАТОВ.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга

«МАЛА ХИННА ХУРГВАР СОХ ОКТЯБРЬ ХИННАБЕЦАРЕ?»

Найваши яхача африкански Iама берда йисте йоккха йоацача гостинице гIулакх деш волчоа се дIавовзийта гIийртар со — се мича ваьв а чукчи яхар фу къам да а. Цецваларахи ца кхетадарахи шерра хьадийлла бIаргаш а долаш ладувгIар вокхо шано бувлабалийтача фордах, михо хьувзадеча лай дарцах, багара арайоаллашехьа а Iы гIораеча шелалах аз дувцачунга... Цхьабакъда аз Москван цIи яьккхача, соца къамаьл деш волчо са белаж тIа кулг а теха, цIогIа далийтар: «Эрсе воав хьо! Иштта хьаргдар-кх хьалхагIе а!»

Ер шу доладеннача юххье цхьан юкъа Париже ЮНЕСКО штаб-квартире болх бе бийзар са. Аз дакъа лаьцад къоастаеха хьатIакхаьча СибарегIен, дунен цу зонерча халкъий хIанзара культураш тахкара хетадаьча цун даькъа йоагIа дуккха проблемаш Iомаярца ювзаенна Арктически проект оалаш яр кийчъеча. ДукхагIа йолча моттигашка эрсе лоархIар сох, хIаьта со чукча волга хайча — цецбоалар. Кхыча мехкашкарча дуккхачар кортоша чулацацар зIаммига мара доацача, дукха ха йоацпаш а тIехьа ах акха хиннача народноста викало лакхера образовани мишта яьккхай а хIанз селлара лоархIамеча дунен халкъашта юкъерча организаце балха юкъе дакъа лапа мишта венав а...

Советски сагах, моллагIча къамах из вале а, доазол дехьа эрсе оал. Кхыча мехкахочун багара йоагIаш хилча «советски» яхача деша синоним я из. Советски гражданствах, наха юкъерча нийсхои, тешама, кхоаненах уж бIубенна хилара маIанца советски вахара хьисапах деча доккхало хьулдуз са дог...

Цкъаза уйла йоссе керта чу: мала хинна хургвар - хьогI со, нагахьа санна Октябрьски революця хиннаецаре, эсалча горнига чу — яранга чу — ваьлача чукчена советски строя сна шерра торонаш хиннаецаре? Цу гIулакха сел корта хьувзабе безаш хIама а дац. Со ваь юрт Уэлен Берингово пролива берда йистте уал, хIаьта дехьарча берда йисте бах тха фух бараш — американски эскимосаш.

Дукха ха йоацпаш Аляскински университетера чIоагIа сакъердаме цхьа книжка дайтад сона: тIом хьалехьарча шерашка шоаш болхаш - боагIаш хинача шоай советски гаргарча нахах дола американски эскимосий дувцараш. ХIилла йоацаш дола уж мугIарч дешача хана холу хьона уж нах шоай советски гаргарча наьха кхелах хьагаш хилар, кхетаду Iа, Сийлахь - боккхача Октябро кагийча халкъашта хьалхашка мел шера перспективаш хьайийллай.

Кхыметтел сол а кIезиг-дукха къонагIа да са халкъа йоазув. Чукотски метталара эггара хьалхара букварь 1932 шера арадаьккхад, «Чеогыкамкал» — «ЦIе дешар» оалаш хиннад цунах. Эггара хьалхара букварашарадаьннад 30-ча шерашка Къилбаседене халкъий кхийча меттала а, цу даькъе эскимосски меттала а (дагадоххарагIа аьлча, из букварь Святой Лаврента яхача гIайрен тIа бахача американски эскимосашта а дешар хьехара дола пособи да).

Массаза а яхар мо, моллагIча халкъа йоазув хьакхоллаши наха йоазув - дешар Iомадеши хилча, бIаьш шерашка ца кхоаче а, итташ шерашка кхоачаш дIаьхлу из. Цхьабакъда советски Къилбаседене из белггала культурни революци массехк шера чакхъяьккхар.

Дукха ха йоацпаш Гаьнарча Къилбаседен школашта педагогически кадраш кийчъеча А. И. Герцена цIерагIча педагогически института къилбаседен отделене студенташ болча хьоашалгIа Ленинграде баьхкар боккхий Iилмахой - филологаш. Церех дукхабараш хьалхагIа шоаш хиннаб наха йоазув - дешар Iомаде эггара хьалха Къилбаседене баьхка хьехархой. ХIанз вIашагIкхетара бахьан дар керда чукотски букварь дувцилга.

Учебника макетага хьежаш вагIаш уйла йир аз: ма тоаденна хила йиш йолаш а хиннад из книжка, хинна хувцамаш ма шаьра хьахьокхалургдолаш да из. Кердача буквара юкъера дIадаьннад, масала, хьалха хьадла цхьан метте сеца вахар доацаш хиннача племене быт ювцаш дола дешаш. Тахан чукотски хьехархой бераша ца довзийтача ца боалаш ба «жириник» (бусйоагорг), яранга, дуккхача кхыча хIамай маIан. ХIаьта кхыметтел са ханара ноахал а уж хIамаш ца хилча ца доалаш ма хиннадий.

Со бер хиннача ханара Уэлен вIалла тара а яц Берингова пролива берда йисте уллача хIанзарча хозача юрта. Вай мехка эггара малхбоалехьа уллача юрта бахача наха тахан хетац шоаш дIахаьдa: радиос, авиаце СССР юстара моттиг центральни районашта гаргайигай.

Чукоткерча эггара хьалхарча хьехархоех цаI хиннача, хIанз филологически Iилмай доктор волча Петр Скорика дийцар сона, чукотски метталара эггара хьалхара букварь, эггара хьалха кепатеха книжка а нийца ше къилбаседенерча школашка мишта вахар. Итт дийнахьа гаргга вахав из Москвера Владивостоке кхаччалца безача маьха мухь а нийца. «Литке» яха ледокол дIадахале кхе везаш дар, цунца веха ца кхийча, юха шера мара кхоачаргдацар букварь Чукотке. Шаи аренашта духьала додар «Литке», цхьабакъда никъ хувцацар капитана: цо ше а ерригача командо а кхетабора чукотски юрташкеи кIотарашкеи шоай дIакхоачабе безача мухьа лоархIам.

Тахан массехк сахьата беррига мехках чакхйоал самолет. Москва — Анадырь сона шаьрбенна никъ ба, хIаьта а, цу наькъа араваьлча, цIаккха а фуннагIа дайна а цхьа керда хIама бIарга ца гуш Iац хьо. Шерра - шера чIоагIа хувцалу къилбаседехьарча юртий куц. Уж хувцаенна а Iац. Эргавоал пассажир ше а. ХIанз саго тамаш ца еш хIама да къилбаседехьарча къамий интеллигенце инженераш, тохкамхой, геологаш, кхыбола викалаш хилар.

Сел дукха ха йоацаш сай хьаьша — моттигерча народностий метташ Iомадеча Аляскински университета отдела кулгалхочоа мистер Краусса гайтар аз Чукотке айса яьха бе-бе бесаш дола диапозитиваш. Аляска, шоай мехкарча индейцийн эскимосийн юрташ дика йовзаш волча профессора Iалаьмате хоза хетар Сиреники, Ново-Чаплино, Уэлен яхача поселкай сурташ.

— Тхоай арктически халкъашта юкъе промышленность йиллара а метташи культураши дегIакхувлара а, — аьлар Митчел Краусса, — тхо хIанз дIадолалуш мара дац укх кховзткъа шера шо деш хьадоагIар де. Цудухьа, кхетадеш да, шугара опыт хьа ца ийцача тхо даргдоацилга.

Вай мехкарча халкъий культураши литературни метташи вIаштIехьдалара боккхача лоархIаме хиннаб сийлахь-боккха эрсий мотт — вай массава а ученикаш а долаш дола классически литература вайна хьадийлла мотт. Дика дагайоагIа сона эрсий меттах сона цхьаккха хIама ца ховш хинна ха. Шераш дIаихачул тIехьагIа сай дукха книжкаш эрсий меттала яздир аз. Из сона шоллагIа наьна мотт хинна ца Iеш, кхы а, эггара хьалха художественни уйла яйташ бола мотт а ба. Цу тайпара хIама вай советски общество, дегIаеначa социализма общество, цхьатарра бокъонаш йолча халкъийн народностийн общество бокъонца законагIа хила ма-доаггIара дола хIама да мотташ ва со.

Со дог тийша ва, наьна мотт, вай халкъа вахарера цун лоархIам кердача тайпара кхетабе духхьал эрсий меттага гIолла вайна хайна хиларах. Эрсий мотт кIоаргга Iомабаро мара бакъдац кагий халкъаш оаларий метташ дегIадоаладанза даргдоацилга, цо мара дог тешадац уж метташ халкъа духовни низа лоархIаме дакъа хиларах. Эрсий меттах лаьца аз деш дола къамаьл аз ду хIанз чукотски мотт чукотски къамах болча наха юкъе лебу мотт хинна ца Iеш, йоазон мотт, паччахьалкхен учреждений мотт, гаьннарча книжкаш дешараштa дIадайзача кердача литература мотт а хиларах доккхал деш волча сага уйланца.

Наьна метто воай халкъаца дувзадолийт вай, цун поэтически творчества ганзех кхеду. Эрсийчо — дерригача дунен литературах. Из а вож а цхьатарра беза а хиланза баргбоацаш а ба.

Сай дерригача книжкашка, романашка, повесташка, дувцарашка со тIаккхача гIийрта эггара кертердар — Лаьттан тIара берригa вож нах морг ше хиларах саг тешавелга.

...Са чукотски цIа Провидене бухте да. Бухтагахьа дIахьежаш да кораш. Цкъа цхьан Iуйрийна улица тIа гIозбаьнна наха деттача цIогIарчаша, ювлача топаша сомаваьккхар со. Корах дIаарахьежар со: ший низ болча «хьоанагIалца» ша каг а беш, транспаранташеи байракхашеи сийрдадаьхача портови гIирсашкахьа бухь билла доагIар «Москва» яха ледокол. Аз кор дIадийллар, тIаккха цIагIа хьачухозар детта цIогIарч: «Москва» доагIа! «Москва» кхаьчад!»

Цу хана уйла йир аз из дош къаьстта маIан долаш хилара: тхона, къилбаседахошта, цунца дувзаденна да йIаьха полярни бийса чакхъяьннaчул тIехьагIа са бирса край сомаялар. Гаьнара Къилбаседе дийнъялар.

Юрий РЫТХЭУ,
писатель.
(АПН).

ОКТЯБРА ХЕТАЯЬ

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара кийчо еш ба вай берригa мохк. Цу хьакъехьа алсамо болх бу Нохч-ГIалгIай республикански краеведчески музея болхлоша а.

Шу хьалха музее дIайолайир «Октябрьски чтенеш», лаьрхIа арахийцача программагIа чакхйоахар занятеш. Школа дешархошеи дешара заведеней студенташеи ладийгIар лекцей циклага. Уж яр «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизари цун дунен халкъашта юкъера лоархIами», «Нохч-ГIалгIайчене Советски Iаьдал даккхар», «Грозне хинна бIаь дийнахьара тIом», «Экономикеи культуреи дегIаяр — Сийлахь-боккха Октябрь котбалар», иштта кхыяраш.

Музее баьхкарий теркам тIаозаш я «Вежарашха болча цхьан дезале» яха выставка. ХIара бетта цу выставка материалаша дувц вежарашха йолча автономни республика цхьаннех, цар денош чакхдувл Нохч-ГIалгIайчене. Документаша, фотоматериалаша къаьгга хьагойт автономни республикашка Советски Iаьдал латтача 60 шера хинна хувцамаш. Боккха теркам тIаухийтар музея болхлоша Нохч-ГIалгIайчене Советски Iаьдал бахьанце къовсам лоаттабаьрашца, граждански тIема турпалашца республика кагирхой вIашагIбеттабалара а. Цу вIашагIкхетарашка дийнлу истори ше. Музея залашка дешархой вIашагIбеттабеннаб ветеранашца А. А. Ваксманца, В. Д. Пинкца, М. В. Лозовацкаяца, А. Э. Алероевца, А. Ф. Дымперца, иштта дуккхача кхычарца.

Паччахьалкхени партийнии архивашца цхьана музея болхлоша кийчийр Къилбаседа Кавказе Советски Iаьдал оттадара къовсам лоаттабаьча А. Д. Шерипова 80 шу дизара хетаяь стационарни выставка. Из выставка хьаеллача дийнахьа цига хьажа баьхкараша вIашагIкхийттар Грозне бIаь дийнахьа лаьттача тIема доакъашхо Г. А. Дмитриев. Цо дийцар Шеча Эскара интернациональни отрядех, бичераховцашца тIом беча шоаш яьккхача коталонах. Дегаш тохадолийташ дар революце мурдах Шериповах Дмитриева дийцар а.

Вай республика дуккхача предприятешка тайп-тайпарча темаех лекцеш еш музея болхлоша. «Турпала 60 шу» яхача рубрика кIала чакхъювл уж.

Юрта къахьегамхошта лаьрхIа вIашагIъеллай музее выставкаш-передвижкаш: «Цу деной сийле йоврьяц», «Советски Iаьдал оттари Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша чухьарча контрреволюцеца лоаттабаь къовсами».

И. БРАЖНИКОВА,
Нохч-ГIалгIай республикански краеведчески музея йоккхагIйола болхло.

КУРСК. «Онега» яха электро-вычислительни комплекс промышленни арахеца йолаяьй «Счетмаш» яхача заводе. Цхьан операторо лелаеш йолча электронни машино массехк секунде массехк операци чакхйоаккх. Бувзама отделене дIачуеннача телеграмма тIара дешаш лоархI, цунах доагIар вIашкатох. ТIаккха дIаяхьийтача корреспонденце мах тIа а болаш счет кийч а йий клиентага дIайохьийт. Электронни системах пайда эцаро чIоагIа аттача боакх бувзама болх, дукхагIча наха гIулакх де торо хулийт.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа): конструктор Н. Н. Богданов, лабораторе инженер Г. Д. Воробьева, оператор Л. Д. Калиничева кийча продукци — «Онега» яха комплексаш хьаэцаш ба.

О. СИЗОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Шаьла районера хоамаш

Шалински района XX партсъезда цIерагIча колхоза колхозхой дикача къахьегама совгIаташца белгалдаккха лаьрхIа ба Октябра 60 шу дуза цIей. Цар, ипатовский методагIа болх вIаштIехьа а баьккха, 20 дийнахьа чуийцар 735 гектара тIара кIа, хIара гектара тIара 23,4 центнер ялат а доаккхаш. Паччахьалкхенна дIаделар 930 тонн, планагIа 700 тонн дала дезача.

Октябрьски Революцея, Къахьегама ЦIеча Байракхея, «Знак Почета» яхея орденаш йолча Ломалиев Iаьлий мехотрядо 250 гектара тIа хьалхейир укх шера хьажкIаш. Уж доацача хапа чу а нийца, хIара гектара тIара 40 центнер ялат даьккхар механизатораша. Даьхенна дIаелар 740 тонн, планагIа 500 тонн йоагIача.

Къаьстта дикача балхаца белгалбаьлар шоллагIа хьувкъам чуэцача механизатораш Аюбов Султан, Асуханов Султан, Джамулов Ламсолта.

Во дац свеклаш кхеерий толамаш а. 150 гектара тIара чуийцай из культура, шекар доаккхача заводе дIаяхьийтай 3 эзар тонн совгIа.

Укх деношка оахам кийчдеши гурахьа дув ялат дIадувши ба колхозхой.

* * *

«Южный» яхача совхоза хьайбаш лелaдераша, шоай социалистически декхар тIехкхоачаш а деш, нийс бетта паччахьалкхенга еххай 345 тонн шура. Октябра 60 шу дизара сийна йоаржаяьча яхье хьалхара моттиг лелаю «Знак Почета» яхари Октябрьски Революцеи орденаш йолча доярка Исраилова Каметас. Цо ший группера 17-нех хIара Iаттагара нийс бетта яьккхай 2578 килограмм шура, шера планагIа 2500 килограмм йоагIача. Дика болх бу кхыболча доаркаша а. Царех я Юсупова Небист, Ибрагимова Тамара, Гачаева Арубика, Татхаджиева Зулай.

Цар толамаш ше-шегIа хинна дац. Доаркаша доагIача бесса ду хьайбашта гIулакх, зооветеринарни бокъонаша яххача тайпара кхоэб уж; шоайла вIаши новкъостал ду опыт дIа-юха луш, ца ховр хьехаш.

ЛоархIаме новкъостал хиннад шура лаьгI ца ялийтара шоллагIа дIайийнача хьажкIех — мошача доакъарах.

Совхоза хьайбаш лелaдераша кхы а доккхагIа декхараш шоашта хьалхашка оттадеш документ лоархI йов. Л. И. Брежнева юрта боахама продукташ паччахьалкхенга йоххара тIайица социалистически декхараш толаме кхоачашдарца даькъала дувцаш вай республика къахьегамхошка дайтача письмох. Цунна хетаяь 19 октябре Грозне хиннача республикански митинго Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошка даь кхайкарал дизза хьаллаьцад цар.

А. БАРЗАНУКАЕВ.

* * *

Гурахьа дув ялат дIалувш ба «Джалка совхоза кхаш лелaдераш. Болх беш 17 агрегат я. ДIаде дезача 2800 гектарах дIадийнад 1200 гектар ялат. Агротехнически бокъонаша дIабехкача бесса бу из болх Социалистически Къахьегама Турпал коммунист Саидов Баули керте латтача бригадо. Дийнахьара нормаш массаза тIехкхоачашъю механизатораша Акбулатов Хас-Мухьмада, Абдулмежидов ХIарона, Лугаев Вахида.

Ялат дIадерца цхьана эзба лаьтта оах совхозе. Таханарча денга аьхад 1800 гектар. Лаьтта оахача дийнахьара нормаш 140 — 150 процент кхоачашъеш къахьег трактористаша Сулейманов Сайпуден, Ахмадханов Султанеи, Адуев Iаьласи.

Ш. АДУЕВ,
Шалински района «Джалка» совхоза механизатор.

ДОЬЗАЛ ДЕКЪАРА

ПРОГРЕССА НАЬКЪАГIА

Тахан — Алжирски Халкъа Демократически Республика къаман цIей, революце Юхьиг (1945 ш.)

Алжира 450 километр гена уллa город Аннаба туристашта хьалхашка отт Iалаьмате хоза средиземноморски курорт санне. Из улл гонахьа лоамаш а долаш дукха йоккха йоацача бухта овальни йисте. Порте а маьлхо сийрдаьккхача гIомарий пляжашта юхе я лакха урагIа яьз ягIа нах чуIеча цIеной башнеш.

Бакъда цу средиземноморски хозленца белгалбоалаш бац Аннаба лоархIам. Укхаза болхлой бахача города йисте, Эль-Хаджар яхача поселка юххе хьалъяьй Алжире эггара хьалхара металлургически комбинат.

...Алжиро кортамукъале яьккхай 1962 шера. ДIаьхача бархI шера — 1945 шера денз — тIом беш хилар алжирски халкъ. Колонизаторашкара шоай политически кортмукъале а яьккха экономически кортмукъале яккха болабелар мохк. Ший доIаме хинна дIаэттача дийнахьа денз дукхагIа теркам тIаахийта яьлар алжирски правительство экономика паччахьалкхен сектор дукхагIа дегIайоалаяра. Национализаци йир промышленноста керттерча доакъошта, банкашта, транспорта. Тахан республика экономика еррига хIэна яц аьнна паччахьалкхен предприятешта кара я. Цар промышленни продукци арахецача доаца дакъа 90 процентага гIортташ да. Реалистични а гаьннар дар гуш а АНДР кулгалхоша экономически кхоанен дешаш леладеш хилара тешал деш да кортмукъале яьккхачул тIехьагIа хьадаь керда промышленноста доакъош, алжирски экономика сибат хьахьокхаш дола — мехкдаьтта чакхдоаха, металлургически, машинашъю доакъош хьалар. Толаме кхоачашъеш я мохк экономически дегIабара шоллагIа диъ шера план (1973 — 1977 шш.). Цу юкъа хьалъяь яьнна а хьадъяь йоалаш я латт 300 совгIа йоккха промышленно-боахама объект. Паччахьалкхен предприятей балха юкъе хьинаре дакъа лоац болхлой класса вникалаша а. Болхлоша дакъа лоац заводашта доал деча, къахьегама овсарле, дисциплина лакхъяра тIехьа къовсам доаттабу, социально-бытовой дешаш къестаду.

Эль-Хаджарерча завода йоккхий паргIата цехаш кердагIа йолча оборудованеца кийчъяь я. Диспетчерски пульташ, хIанзара доменни пишкаш саг чIоагIа цевоаккхаш я. Предприятена эша машинаш кхухьийт царна цIи хеза йолча советски предприятеша «Уралмаша», еза-йоккхэ машинашъеча Ждановски заводо, Харьковски электромеханическичо. Комбинате болх беш ва 10 эзар гарга саг, хIаьта 1980 шерага шоллагIа доменни пишки, кхы а цхьаькха теплоцентрали болх бе йоласлча шозза дукхагIа хургба уж. Комбинато арахец цинк даьккха аьшк. хIаьта из дика дIа а ийду Европа индустриальню дегIадаьккхача мехкаша. Селхан колони хиннача ккыметтел ФРГ а металлургически промышленноста эша продукци лоаттаю.

Эль-Хаджарерча металлургически комплексо 80 процент гаргга мехка кховчамбеш продукци арахец. Бакъда тIехьтIехьагIа дукхагIа эш из. Алжирцаша дехарах Советски Союз раьза хиннай комбинат дIахо дегIайоалаяра даькъе Алжирацa дIа-юха гIулакххаш леладе. ХьатIадовгIача шера комбинато арахецаш хургда 2 миллион аьшк.

Эль-Хаджарера комбинат Константина — Скикда — Аннаба яха индустриальни «треугольник» хьахулаш йолча дуккхача предприятеях цаI я. Укхаза хьалъяьй нефтехимически заводаш, Iаьржача металлурге предприятеш, пластмассаши углеводородни соединенеши арахецаш йола фабрикаш.

Дукха ха йоаццаш укхаза болх бе йоласнай городе Сетифе, французски колониальни бIуний опорни пункт хиннача. хьалъяь промышленни комплекс. 70-гIа шераш долалуш Сетифе «химически промышленноста чIоагIале» е правительства лаьрхIачул гIехьагIа укхаза сихха дIадолладир гIишлон балхаш. Болх бе йоласнай шинъ химически завод, пластмасса мебель ю фабрика, ейгача промышленноста кадраш кийчъеш йола паччахьалкхен центр, административни городок. Моттигерча Iаьдало яхачох, комплекс хьалъяь яьлча цига болх бе 12 эзар сага моттиг а хургья, цу районе наха хьабе болх ца хилар дикка кIезиг а лургда.

Промышленность сихха дегIайоагIаш, эггара хьалха паччахьалкхен сектора предприятеш а йоагIаш хиларо экономика хьалха хинна — колониальни структура хийца ца Iеш доккхий социальни хувцамаш а хулийт. ХIара шера дукхагIа хул болх бе моттигаш. Кердача предприятешта гонахьа хьалъю керда городаши болхлой поселкаши. Индустриальни гIишлош хьалъяра даькъе даьхача толамаша торо хилийтай юртбоахама болхлошта дола алапеш 25 процентн кхы тайпа товзалаш йолча болхлошта—20 процентн тIаккхетийта. Мехка вахара юкъедоагIаш латт мах боацаш дешийтелгеи дарбаш делгеи. ДIахо демократизаци еш латт общественни политически вахара, тIехь-тIехьагIа дукхагIа нах юкъеозаш латт керда общество хьалъеча хьинаре дакъа лацара.

В. МИХИН. (ТАСС).

ЛЕНИНА ЦIИ ДАГАКХОАБАШ

ДIадахача шоатта дийнахьа Ленински комсомола 59 шу дизара сийна В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа хиннача митинге гулбеннабар Грозначера комсомольцаши кагирхойи.

Митинг хьайийллар комсомола Грозненски городской комитета хьалхарча секретара Эльмурзаев Герсолта. Городской комсомольски организацена комсомолеи Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизареи цIейшта даха ма-доаттгIа накъвдахара карагIдаьннача дикача гIулакхех дийцар цо.

Комсомольски организацей гIулакххехи, цIейна накъадоллхаш доахача толамехи дийцар митинге къамаьл даьча радиозавода № 6 йолча цеха намотчицас Воробьева Любас, № 7 йолча юкъерча школа комсомольски организаце секретара Джамбулатова Хьавас, Грозненски мехкдаьтта института студента Гандалоев Вахас. Гулбеннараш цIейца даькъала бийцар комсомола ветерана, парте ветераний городской совета председателаи заместителa В. С. Симарзинеи КПСС горкома агитаци пропаганди отдела заведующе И. И. Гетваи.

Дицлургдоацаш да из ди СГПТУ-11 дешархочоа Дениев Виситан СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода болхлочоа Пегодин Анатоленеи. ВЛКСМ горкома секретара Г. Эльмурзаева дIаделар царна комсомольски билеташ.

Митинга доакъашхоща В. И. Ленина памятника хьадхашка зизаш дехкар.

Цул тIехьагIа губеннаращта Грозненски цирке концерт хилар.

С. ГУСЕЙНОВ.

* * *

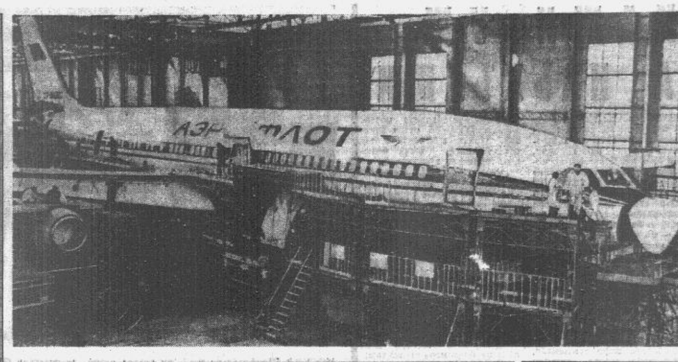
Укх деношка Орджоникидзевская яхача станицерча культура ЦIагIа Сунженски района комсомольцийи кагирхойи торжественни собрани хилар.

Собране дакъа лоацаш бар партеи къахьегамеи ветеранаш, районе бахача наха а кагирхоша а сийдеш бола, вай мехка коммунизм хьалъеча беррига шоай низ а хьинар а дIаденна 20 шерашка комсомольцаш хинна П. А. Татаринцев, Н. И. Батманов, П. Н. Глотов, М. А. Шальнов, М. Я. Артюхов. Цар хIанз а шоай беррига низи хьинари дIалу кагирхошта тIема-патриотически кхетам балара гIулакха.

Собране дакъа лоацараш комсомола цIейца даькъала бувцаш къамаьл дир КПСС Сунженски райкома секретара Ф. С. Цуровас.

Собране доклад яьча ВЛКСМ райкома хьалхарча секретара А. И. Синчинова белгалдир Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара накъаболхаш района кагирхошта карагIдийна башха-дика гIулакххаш, КПСС ЦК Октябрьски (1977 ш.) Пленума, СССР Лакхехьарча Совета арган йоацача ворхIлагIча сессе материалаша, цига тIайийача вай мехка кердача Конституце дегаш яйдаь бола кагирхой Октябра 60 шу дизара юбилея бIубенна накъабоагIаш хилар.

Шо-шоай кагирхой коллективаша Октябра юбилея сийна яьржача яхье карагIдаьннараш дувцаш къамаьлаш дир комсомольцаша.

□ □ □

Воронежски авиационни заводе ханал хьалха арахийцай эггара хьалхара серийни самолет «ИЛ-86» (аэробус). Самолеташ ераша Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тIайийна социалистически дехкараш кхоачашдаьд.

Кердача машина тIа хоаве йиш я 350 пассажир. Цун скорость 900—950 километр, никъ бара лакхал 9—10 эзар метр.

СУРТА ТIА: «ИЛ-86» сборочни цехе.

В. КОЖЕВНИКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

□ □ □

ШОАНА, ДАЙ-НОАНОЙ

БЕРАШ КЪАХЬЕГА IОМАДЕ

Даьхено а Коммунистически парте а эггара дукхагIа йоакхо ераш малаш ба аьлча, уж бераш да. Дерригa долаш а гIоза а уж хьалкхийтара вай паччахьалкхено ца деш хIама дитац. Из бакъдеш эзараш масалаш да вай вахаре.

ХIанз берригача мехко дог раьза долаш тIайийцача СССР кердача Конституце тIа-духхьашха белгалдаьккха да берий хьакъехьа советски гражданашта тIадожаш дола цхьа декхар. Паччахьалкхен Керттерча Закона 66-ча статья тIа аьннад: «СССР гражданаш декхарийла ба шоай бераш кхедара йоакхо е, обществан пайдане къахьегара уж кийчде, социалистически обществa тешшаме членаш хургболаш хьалкхебе...».

Вай общества вахаре хиннача доккхийча хувцамаша, Советски Iаьдало еннача бокъонех пайда а эцаш, из сийлахьа декхар кхоачашде цар низ кхоачаргболча боарамe даьй-ноаной кхетам лакхбаларо йоалаяйтай вай Конституце тIа из статья.

Йоккха а, низ болаш а, йIаьхий а йолча вай социалистически Даьхен еррига хозленаш хьаер а, советски наьха вахар кхы дIахо а тоалеш йола гаьзаш шерагара шерага ебаер а, цхьанна капиталистически мехка хила йиш йоацача тайпара йоккхий бокъонаш советски гражданашта лулта Iалашдаьр а сага къахьегам ба. Укх шера май бетта хиннача парте Центральни Комитета Пленуме яьча ший доклале из къоаггалаь белгаллаьккхар новкъоста Л. И. Брежнева. Иштта ший доIамера къахьегам ба чуийнна шоай сийрда кхоане — коммунизм — хьалъеш боахкача советски наьха сакхетам лакхбер а.

Онда даларга а ца хьежадеш, зIамига долча хана денз наха пайдanерча къахьегамга даккха деза бер. ХIама кхоллаш болча къахьегамца айхха бувзам а болаш, цунах къаьста доацаш леладе дезаш гIулакх да къонача тIехьенна дешар Iомаделга, яхаш, белгалдаьхад Владимир Ильич Ленина. КIоаргга-ча хьаькъалера из ленински хьехам кхоачаш а беш, бера хана денз хьаьнала къахьегам мерз а беш, дукха эзараш къахьегама турпалаш кхебаьб Коммунистически парте.

СССР кердача Конституце тIа хIара советски гражданина декхар а лаьрхIа хьалдашка отталаьча тайпара, берашта нийса кхетам лулга, царех мехка а наха а пакъа а баргболаш, маьшара дика нах хьалкхебелга алхха уж бераш къахьегама юкъе а озаш мара кхоачашхургдаш.

Бокъонна дола сага яраз къахьегамага гIолла мара доацилга гойташ дукха кицаш, оаламаш, фаьлгаш да вайнахьа. Царех да ер кицаш. «Аьхки хьоа кхийхкачун Iай яй кхийхкаб». «Аьхки ваьгIар Iай илдав», «Уллача берзал лийнна поrал тол», «Оахаш аьннар оардаш корадаьд», «Ахкан дено Iан бутт кхоаб».

Ховш да: дешар — из къахьегам ба. ХIара денна къахьега дезаш хул деша хайна бер. Цхьан классе деша дагIача бераша бе безача балха-дешара боарам цаI ба. Цхьабакъда, из шоашта тIалатта дешара болх кхоачашбара йола цар торопаш бе-башха хул, хьалхе а дас-нанас къахьега а, де доладаь хIаме юкъагIа ца дуташ чакхдаха а, аьннар де а, могадеш доацар, наха бехк боаккаргбар ца деш дита а Iомадаьза долча бера дешара гIулакх кастта гIолъэкх. хIара денна деша а дешархошта отаьча бокъонел тIех ца доалаш лела а дезача хьал тIа ма этте а.

Бера ша мо шаьра хов дикадар фуд, водар фуд. Цхьабакъда, дас-нанас а цIей бокхагIа болча кхыча дезалхоша а хьалхе а къахьега Iомадаьца хилча бера низ дIакхачаш дикадар мара ца деш Iе, водар цIендаь дIатасса, мекъал а ца лелаеш, дешара болх массаза а лерттIа кхоачашбе. Дешара цкъа тIехьадисача беро атта доглулл новкъосташта нийса шийга дешалургхиларах, тIатIа дукхагIа астагIа доал цун дешара гIулакх.

Школе деша дагIача а хIанзчул тIехьагIа деша ховша дезача а берий даьшта-ноаношта дика ховш да шоай бераш нийсача новкъа дIаккхувларгдола хьехархо школе волга, цо берашта эшаш бола хьехам лургболга, цхьабакъда, даьшта-ноаношта цхьаькха ха деза: нийсача кхетамца, дикача оамалашца бераш хьалкхедара балхах хьехархочун дукха а дикагIа каяртья, нагахьа санна цар бераш школе дахалехьа болх бе Iомаденна хуле.

Деша долха ха кхачанза долча берий керттера къахьегам тайп-тайпара ловзараш да, цхьабакъда, цу ловзарашца цхьана берашта шоашта а цIенна а эшаш дола цхьаьца хIамаш де Iомаде деза уж даьш-нозноша. Укхаза керттера да ший дегIа эшаш дола гIулакхаш берага шийга дайтилга: дувшача хана шоай барзкъаш Iодаха а, лостам боллаш уж дIадахкха а, гIовттача хана барзкъаш тIадувха а, шоай кулг-юхь дилла а, хIама диаьчул тIехьагIа лерттIа цIеи а еш пхьетIаш дIаяха а, цIагIа герми хьакха а, зизашта хий тоха а, цхьа бахьан маха баккха а, иштта цу тайпара кхыдола балхаш де а ховш хила деза бераш школе деша дахалехьа. Дукххача даьша-ноаноша пхи-ялх шу доаллашехьа башха хала доаца ноанал де а Iомаду шоай бераш, къаьстта дукхагIа йиIигаш а Iомаеш. ТIехьагIа берашта чIоагIа накъа а даргдолаш дика гIулакх да из.

Цхьабакъда, хIаьта а, цхьабола даьй-ноаной цу гIуллакха гIалата уйлаш йолаш хул. Дика онда даллалца бер къахьега Iомаде дезац, аьнна, хет царна. ХIама де ца ховши мекъей хьалкхувш дола бераш, дукхагIча хьале, цу тайпарча даьй-ноаной бераш хул. Школе лаха ха кхаьчача а лерттIа шоай барзкъаш тIадувха, ботинкай тIиргаш дIаехха ца ховш хул иштта болча даьй-ноаной бераш. Уж лоадам боаца гIулакхаш кхоачашдеш, берашка этте латташ хул нана, даь-нана, е боккхагIа бола кхы дезалхой.

Из де деза, вож де деза, яхаш, кортагIа доахачул сихагIа дIаэц беро дас-нанас а гонахьарча кхыча наха а деш шийна бIаргагур. Цунна тешал деш дар хIанз дукха ха йоацаш сона дайнари хезари. Ший кIаьнка цIагIарча гIулакхий хьакъехьа класса кулгалхочунца къамаьл деш вар ялхалгIча классерча дешархочун да. Дас кодадеш хиннар дешара гIулакх дацар. Школера чувеначул тIехьагIа цIагIа цхьанна деча хIамах кулг тохара тIера воацаш, мекъал лелаеш кIаьнк хилар дар цо дувцаш хиннар.

— Кхыметтел ший ботинкех щетка хьакха а доастама хет цунна, — йоахар кIаьнка дас. — ХIанад хьа из, хIанав хьо селла мекъа, аьнна, бехк баьккхача лергах а хьоххалац. ВIалла кIаттIа а боаццачоIа оал цо:

— Уж-м нане е Кале IоцIеньергьар. (КIаьнка йоккхагIа йола йиша я Кали). Со воалларгва хIанз уж цIенъеш!

Шаьхха къонахчоа вIалла дага а ца хиннар хьаьттар хьехархочо:

— Iа Iайха хьоххий ботинкашта щетка? Е кхычо ду хьона из гIулакх?

«ХIанз фу дувц укхо», аьлча мо, цецваьнна цкъа бIаьра а хьежа, юха, уж бехке йолаш мо, ший ботинкашка а хьежа, жоп делар кIаьнка дас:

— Са-м сесаг ма-йий из гIулакх де!

Хьехархочо кхетадир ше де деза хIама ханна е йишийна дIатIадехка кIаьнк Iамара бахьан малагIа да. Сона хеташ, из оаш а кхетадаь хургда.

Ший берага моллагIа хIама де оалача хана, цунна бе болх тIабуллача хана даьна-нанна а цIен воккхагIа волча кхыча дезалхочоа а цхьаькха ха деза: дукха хало а йоацаш берага бургболаш хила беза из болх. Иштта хилча дог ца эккхаш, кIорда ца беш, чам болаш кхоачашбу из беро.

Деша халехьа, зIамига долча ханне а дас-нанас къахьегамга ца доаккхаш дита бер школе дахачул тIехьагIа а дешара, балха ледарло лелаеш хул, из кхыметтел кхийна хьаэттача а Iайша болх бара тIера хилац. Деша а болх бе а кхоадац тхо, ха тоъац тхона, яхаш, доаца бахьан а доахаш, болх ца бе оагIув лехаш, цхьанна балхах ка ца йоалаш хул иштта Iомадаь бераш. ТIехьагIа, даьшка-ноаношка кхаьча ца Iеш, ерригача обществага а кхоач цар гIайгIа.

Ха а кхаьча бер деша хайча, хьалхагIа цо деш хиннача цIагIарча дезарех из мукъадалийта хьож цхьаьца бола даьй-ноаной. Из харцахьа да. Деша ховшалехьа бераша цIагIа тохаш хинна кулг уж деша хайшачул тIехьагIа сацийта эшац.

ВIалла кхы деце, дегI мукъадаккха а, маьженаш хьоаяйта а берага байта мегаргболаш хул цхьабола болх. Кхыметтел цу тайпарча балхах а кулг ца тохийташ, балхах лорадеш, цхьаккха хало бIарга ца яйташ боча Iомаду цхьаьца болча даьша-ноаноша шоай бераш. Цунах хьахул цар во оамалаш Iомаелга, цунах хьахул цхьанна балхах ка йоалаш боаца мекъа нах.

Нагахьа санна зIамига долча хана денз дас-нанас е цар когаметта болча кхычар шоай бер къахьегамца Iомадеш ца хуле, цунах атта хургвац наха а, мехка а, кхыметтел ший цIенна а пайдана саг.

МоллагIа вале а, алхха кертаца баь ца Iеш, кулгашца а болх бе саг декхарийла хилар дIадовзийта а, цар низ кхоачаргболча боарраме балхаш дайта а деза берашка. Бер доккха хилча а кхувргдар ма де-м, яхаш, тIехьа а ца доахаш, ка дIа а ца йохийташ, уж зIамига долча ханне а бе беза берашта цу тайпара хьехам, Iомаде деза уж тайп-тайпара балхаш де, хIана яьлча, зIамига долча хана бера дега чу десса хIама, бера хана Iомадаь хIама, кхерий тIа даь йоазув санна, чIоагIа хул, яьхад хьаькъал долча наха. ХIаьта цIаккха доврглоацаш берий дегашка доссаде дезар — из царна къахьегам безаболийтилга да. Цунга хьежжа хургда дIахора берий вахар.

Цхьа лагIа лакхадаьлча берех кагий нахи мехкарийи хул. Комсомола XVII-ча съезде ше къамаьл деш КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара Л. И. Брежнева къаьстта белгалдаьккхар къахьегам дукхабезаш уж хургболаш кагий нахи мехкарийи хьалкхебелга ленински парте геттара чIоагIа йоакхо еш гIулакх хилар. «Паччахьалкхен лоархIам болаш дош да из, — аьлар цо. Из дош нийса бтталари къоастадари массанешта а пайдана да: къахьегама коллективашта, общественни организацешта, дешархочоа, дезалашта».

Хь. ОСМИЕВ, йоазонхо.

КХЕРТIОЙ ИЛЛИ

Эрзи яха вIовнаш ягIа юрт сона йиза нийсса 20 шу да. Цу хана денз цкъа хинна Iийнавац со укхаза. БIаргаййнай сона из маьлхо сийрдаьккхача хана а цун езача мIиIнгашкара тIуна Iиндаргiаш дIадаланза, хьалбоалаш латтача маьлха зIанараш массе метте тIаккхачанзеи гергдаь детта гIалай тховний кхертIой низткъа мара маьлхо дошо бесса дерзаданзеи йолча геттара Iуйрийна а. Бийсанна, гIийлочеи са аьхк ухийтачеи бетта сердалоно гоннахьа мел дола хIама къайленаш йолаш хетийтача хана а лийннав со юрта улицашка гIолла воловенна. Ширача замалахьарча венех хьекхалуш шок еттар михо. Цхьан хана-замалахьа хиннача хIамай Iиндаргiаш хьалухьала утташ санна хеталора боадонна юккъе гIолла. ДерзагIо, кIордадеш дола тувш дIаца догIа делхача хана а нийсвеннав со укхаза. ЧухийрIача гIалайи вIовнийи гувнаша цу хана а лора фусам. хIаьта цхьа хIамаш дагаухаш, йист ца хулаш йоахача минуташка а е сахьаташка уйлаша гаьнарча заманга вугар...

Масса бIаь шу даьннад-хьогI гIалгIай халкъа говзанчаша деттача цу башха-дикача гIирсий? 500-нел кIезигагIа доацаш, вешта, дукха дукхагIа даьнне хила а мег. Цилмахой цхьа ноахел хинна Iац Нохч-ГIалгIайчен йоккхагIйолча вIовний юрта къайленашта духтIалала тIийртар. Из — саккхуш доацачунга додача наькъа юхьиг мара яц.

Дукха йоазош даьл Эрзех лаьца. Цхьаь цхьан сай Iилманпопулярни книжка тIа из хьоаха ца еш Iе мегадац сона. Аз очеркаш а язъяьй цунах. Сценареш а язъяьй, хIаьта цу тIара даьха телевизионни кинофильмаш а да. ТIаккха, студенташ мел кхийлаб аз укхаза, ширача замалахьарча шоай мехка хиннача хIамаех царга шоашка бIаргтохийтар духьа?! ХIаьта туристически группаш мел тIайийьй аз укх пенашта юхе сайна тайна царна экскурсовод-гид а хулаш?! Укхаза мел дола хIама хIанз мукъагIа довзаш шаьрденца даьнна мадий аьнна хеталора. Ай мичара! МоллагIа из вале а, цкъа цига хинначул цIаькха а юхава догъоттийт Эрзи яхача юрто.

Иштта со а хилар цига дукха ха йоаццаш ваха. ТIаккха а цевваьккхавар со по шиш болаш долча, сатийнача, хозача ший суртаца. Ийкха йолаш, сийрда денача цу дено новкъостал дир сона Эрзех бохъонна бIаргтоха. Малх хьежар, сийрдабаланза, кIаьдла, хIаьта а цун зIанараша тIехьашка кхувсар дохк, Эрзе лакхача вIознех тувса а долийташ, массехк секунде бейга юврагIа тIаккхеллача санна уж хьула а еш. Цу сурта сов хозало дог тохалолийтар. Цхьабакъда, из лерригa а цунца чакхдоалаш дацар. Исторе башха-дикача памятника сурта юкъера хьакъедар геттара керда белгалоинаш. ХьалхагIа цу гIалай сурт белгалдаьккхадацар аз: хIанз уж лакхагIа, нийсагIа хилча санна хеталора. Архитектурни комплексаш еха хилара уйла дIахьулалора, хIана аьлча хьалхагIа дукха хIама ца эшаш ахаш еха хинна вIовнаш юха а шоаш цхьан хана хиннараш моргаш яр. Хьалла а Iоа а кхертIой чIоагIалений оагIоица хьалъотталаь лэттар дIаьха лоамеш. Со чIоагIа гIадвигавар цу хувцамаша: къамаьлаш деши вIашагIбетталуши дукха ха яьккхачул тIехьагIа юххера а, ширача замалахьара башхадика памятник юхаметтаоттадара балхаш дIаволадаьдар.

Ха я! Дукха ха яр из де дезаш хинна. Эрзе гIолла чакх ма-йоалий Кавказера туристашта эггара дукхагIа езаснача маршрутех цаI. Цудухьа бIарг ца тохаш саг тIехвалац лоаман наьха говзача кулгаша хьалдаьча башхача гIирсашта. Мел доккха совгIат да истори дукхадезаш мел бараштa! Мел дика да дIадахача вай хьамсарча лоаман наьха ноахалашта хьалхашкара воай декхар кхоачаце вай доладенна!

Историн культуран памятниккий йоакхо елга хIара советски сага дезагIа дола декхар а лаьрхIа хьаккхайкаьй СССР кердача Конституце тIа: Из фу яхилга да аьлча, из да, Эрзера а хIаьта цул тIехьагIа дукхача кхыча моттигашкара а гIирсаш юхаметтаоттадара балхаш толаме чакхдаргдолга. Iаламо тоадарца хоза дола а цIаяхача замалахьарча сага къахьегамеи вахарен лераша йийдаь хьаоттадича санна дола а вай башха-дика лоамаш кхы а дукхагIа дезалуш хургда Даьхени цун халкъийи истори хьаштдолаш бараштa.

В. ВИНОГРАДОВ, профессор.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 ноябрь. I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Дог доаха старташ». 10.15 — «Кинонизъбархой клуб». 11.15 — «Вай биографи. 1976-шу». 14.30 — «Северяне» яха телевизионни документальни фильм. 14.55 — «Догам» Самодеятельни художникий Ерригсоюзни выставках лаьца. 15.40 — «Турпалхой» «Полевая почта». Передача дIахьу Советски Союза Турпалхо волча йоазонхочу В. В. Карпова. 16.40 — «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 17.00 — Алжирски Халкъа Демократически Республика телевидене программа. Хетаяь я Революци хинна Ди дездеча цIейна. Передача дIахьу АНДР журналистий Союза секретара Нуреддин Адманиса. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Даьхен космонавтини сагIонаш». Передаче дакъа лоацаш ба Советски Союза Турпалхочунна цIи шозза еина СССР летчик-космонавт Н. Н. Рукавишниковн, Советски Союза Турпал, технически Iилмай доктор, профессор К. Б. Феоктистовн. 19.00 — Сийлахь-йоккха Октябрьски Социалистически Революци яьнна 60 шу дизара хетаяь Советски цIей. Передача ю В. И. Ленина цIерагIча стадиона спорта Дворецера. 21 «Ха» Информационни программа. 21.30 — «Театральни вIашагIккхетараш». Передача дIахьораш ба СССР халкъа артистка В. Артмапеи, РСФСР халкъа артист И. Владимирови. Из йистеялча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — «Дунеч халкъашта юкъера обзорени» (нохчий меттала). 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — «Театро хьаелл занавес». Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай драматически театра литературни даькъа заведующе новкъоста Бексанукаеввай къамаьл. 18.45 — Киножурнал. 18.55 — «Сийдола Октябрь» (нохчий меттала). 19.40 — СССР вежарашха йолча республикай Денош. Российски Советски Федеративни Социалистически Республика. Кинопрограмма.

симфонически оркестро. Дирижер РСФСР халкъа артист В. Федосеев. 9.55 — Сийлахь-йоккха Октябрьски Социалистически Революци хинна 60 шу дизара хетаяь ю Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетои Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Советои, Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Советои цхьана дIахьу заседани. Кремлевски Съездий Дворецера трансляци. 16.30 — «Советски иллей концерт». 17.05 — Спортивни программа. Футбола кубок яккхара бола къовсам «Университата» («Крайова» Румыни) — «Динамо» (Москва) 2-гIа тайм. Румынера ю передача. 17.50 — Спортлото тираж. 18.00 — футболах йола УЕФА кубок. «Динамо» (Тбилиси) — «КБ» (Копенгаген, Дани). 2-гIа тайм. Трансляци ю Тбилисера. 18.55 — Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хинна 60 шу дизара хетадаь концерт. I-ра дакъа. «Октябро кхелла» яха музыкально-поэтически композици. Трансляци ю Кремлевски Съездий Дворецера. 20.00 — «Ха». Информационни программа. ЦК КПСС-ои, СССР-а Лакхехьарча Советои, РСФСР Лакхехьарча Советои цхьана дIайихьа торжественни заседани. 22.00 — ЦIейна хетадаьча концерта 2-гIа дакъа. Кремлевски Съездий Дворецe дIахьоча концерте дакъа лоацаш я Советски Союза республикай паччахьалкхенеи халкъеи коллективаш, искусствай мастераш.

2 ноябрь. I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.15 — Глазунова ялхлагIа симфони. Кхоачашъю Центральни телевиденеи Ерригсоюзни радиои Йоаккхача

II ПРОГРАММА

9.55 — Сийлахь-йоккха Октябрьски Социалистически Революци хинна 60 шу дизара хетаяь ю Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетои, Советски Союза Социалистически Республика Лакхехьарча Советои, Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Советои цхьана дIахьу заседани. Кремлевски Съездий Дворецера трансляци. 18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала) 18.20 — «Коммунисташ хьалха ба» (нохчий меттала). 18.50 — «Шамхорера сибирякъ». Телевизионни документальни фильм. 19.10 — «Литературни вIашагIккхетараш» (гIалгIай меттала). 19.35 — «1917... март, апрель». Документальни фильм. 20.00 — «Ха». Информационни программа. ЦК КПСС-ои, СССР Лакхехьарча Советои, РСФСР-а Лакхехьарча Советои цхьана дIайихьа торжественни заседани.

РАДИО

1 ноябрь.

6.30 — Юртара Iуйре. 6.50 — Радиолекторий «Къахьегама воспитани профориентаци». 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гIалгIай меттала). 8.45 — «Хьалха хала бокъо» Шалински РК КПСС хьалхарча секретара А. Ч. Осмаева къамаьл (нохчий меттала). 9.15 — Тха почта (гIалгIай меттала). 9.30 — Къона заманхо (гIалгIай меттала). 17.00 — «Iомаеш я СССР керда Конституци» 17.15 — Юбилейни вахта — сиха чакхъяккхар «ГIишлош е еза сихеи дикеи». «Чечингсельстрой» яхача треста № 921 йолча ПМК-ра передача (нохчий меттала). 17.30 — Социалистически яхье хьалха латтарашта. Концерт (нохчий мет.). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — Ашараш. 18.30—Сайрйинара Грозный (горсете гIолла).

2 ноябрь.

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.32 — Ашараш (нохчий меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Iомаеш я СССР керда Конституци (гIалгIай меттала). 8.50 — Ашараш (нохчий меттала). 9.15—БокхагIчарна берех. «Гражданина кхетам балар» яха беседа. 9.30 — «Iалам — вай доттагIа» яха радиожурнал. 16.00 — «Вежарашха йолча социализма мехкашта юкъера чIоагIлу доттагIал» — яха беседа. 16.15 — «Хьона, даьхе салтечун дог» (нохчий меттала). 16.45 — «КПСС XXV съезда решенеш — вахаре» «1978 шера хьувкама — лард йолла» Надтеречни районера ю передача (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хоттамаш

Тахан республике гIоллен Грозней къезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрина дохк а доаллаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 10—15, Грозне 12—14 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 0—5, дийнахьа 3—8 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхамасекретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02464. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского 92. Заказ № 8013.